

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

653

K 16

M 44 1077

K

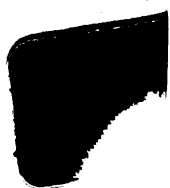
16

Gran 603.

LEER,

]

O O K I E T S

OVER DE

NEDERLANDSCHE SPRAAKLEER,

ENZ.

143 1436

OOK IETS

OVER DE

NEDERLANDSCHE SPRAAKLEER

VAN

MR. WILLEM BILDERDIJK;

OVER ZEKER

KORT BEGRIP

VAN HET

ZAMENSTEL ONZER TAAL;

EN OVER

MEER ANDER GESCHRIJF;

DOOR

G. BRUINING.

TE DELFT, bij
de Weduwe J. ALLART.

1827.

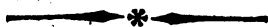

A A N
N E D E R L A N D S

GEZAMENLIJKE PROVINCIALE

S C H O O L O P Z I E N E R S .

*O*nder den bitteren strijd over het Staatsbesluit van 1804, waarbij Drijvers en Dwingelanden, volgens M^r. W. BILDERDIJK, een misdacht aan een Algemeen tot volkspelling en regelmaat opdrongen, welke aan hen niet vergeefbaar, en voor al wie laf of dwaas of koppig genoeg is, om ze vast te willen houden en uit te breiden, beschamend zijn zou—onder dien bitteren strijd schein niemand den schrijver der volgende bladeren onaangenamer geslingerd te worden, dan Gij, Hoog-geachte en geëerde Mannen! met betrekking tot wie de Hoogleeraar SIEGENBEEK, in deszelfs laatstelijk verschenene Taalkundige bedenkingen, pag. 40, dus nopens het voornoemde Staatsbesluit schreef:

Voorts gelast het de Schoolopzieners niet, om te zorgen, dat die spelling alom in de Scholen worde aangenomen, maar het wekt hen alleen

op (zoo verre toont het Staatsbewind zich vreemd ook van den schijn eener willekeurige gezagsoefening in eene zaak, welke alleen het uitwerksel van redelijke overtuiging zijn moest) maar het wekt hen alleen op, om *hunne beste pogingen aan te wenden*, ten einde die spelling alom in de scholen te doen volgen.

Zoo veel te erger voor de Heeren Schoolopzieners! dacht de ondergeteekende, zulks lezend, en zich daarbij herinnerend, wat hij lang te voren, in VAN POLANEN'S wonderlijk oordeelvolle Brieven over onze O. I. bezittingen, aangemerkt had gevonden, dat derzelyer Gouverneur-Generaal door het ontvangen verlos, om zich naar goedvinden al of niet tot zijne toegevoegde Raden te wenden, in de beklagenswaardigste onzekerheid was gestort.

Deze aanmerking bij de vrijheid, welke het Staatsbesluit U gelaten heeft, voor oogen houdende, achtten wij juist die vrijheid, onder de zwevende geschillen, hoogst bezwarend voor U, Mijne Heeren! wier gewigtige bediening eindeloos meer nadenken vordert, dan over het nochtan der Ouden, en de daarop gevestigde schrijfwijze van nogtans voor nogthans of nogthands, over knoeijen, lagchen, en dergelijke stof tot lettervitterij, welke al, wie het nut van 't algemeen behartigt, en weet, hoe velerlei zorg er daar-

soe vereischt wardt, geen enkelen oogwenk waardig schijnt te mogen achten.

Uiterst verheugde zich in tegendeel de ondergeteekende, toen hij een SIEGENBEEK, in vereening met den welsprekenden VAN DER PALM, zag optreden, om U bij de tamelijk vrij gelatene keus, welke thans zoo veel bezwaar voor U oplevert, van alle geknoei tot herstel van den doorgehakten knoop af te manen; en er was bij die afmaning niets van het onze gekomen, had er zich geen tweede vijand van het bestaande bij den hedendaagschen ARIMANIUS gevoegd, om alles voor Uw doorzigt zoo donker te maken, als deszelfs scherpte slechts eenigzins gedoogen zou.

Nu dachten wij, die het school-onderwijs sinds lang, niet slechts met de pen, maar ook anderzins, zoo veel in ons was, poogden te bevoordeelen, almede iets te moeten schrijven — niet om de voornoemde Taalkundige bedenkingen, en die van den Hoogleeraar KINKER, te ondersteunen — zoo veel matigden wij ons geenszins aan — neen, maar om toch nog eenig nader licht over den regten staat des geschils, en deszelfs eigenlijke waarde, te verspreiden, en het zoo mogelijk daarheen te helpen brengen, dat men elkanderen om geen lagchen, enz. allerbitterst schelde, ja vervloeke, voor dat men de geschiedenis van onze taal, in vereening met

die van het land zelf, oplettender zal hebben nagevorscht, dan zoo velen tot dus ver schijnen te hebben gedaan.

Toevallig leverde onze eigenlijkste moedertaal tot dit geschrift middelen op, welke door ons evenmin, als derzelve gebruik binnen het bereik van eindeloos vele anderen ligt, hadden kunnen worden aangewend, hadden wij niet de zeven eerste jaren van ons leven, en naderhand nog menig weekje in het hart van Opsterland doorgebracht, ja de overoude taal onzer vaderen elders insgelijks hooren bezigen, en medegesproken. Vindt Gij daaromtrent in de volgende bladeren iets wezenlijk merkwaardigs, leidt hetzelfde evenzeer uit die toevalligheden af, als Gij de sporen van Gordyksch, welke Gij bij ons in deze of gene uitdrukking moogt aantreffen, aan het vermelde behoort te wijten; zoo Gij, *Mijnz Heeren!* de regelen der billijkheid, welke U zoo zeer ter harte gaan, ook jegens hem wilt opvolgen, die zich met de meeste hoogachting eerbiedig onderteekent als

UWEN

onderdanigen dienaar,

DEN SCHRIJVER.

... * ...

Gelijk als veler gezondheid onder de handen van minkundigen lijdt, wier looze kunstgrepen en magtspreuken hun een hoogen waan nopens derzelve bekwaamheden inboezemen, en voor wier geslacht de namen van *marktdokters en kwakzalvers* ons te bekrompen schijnen, daar er tot hetzelfde ook geregeld praktiserende en gelauwerde artsen behooren, — zoo lijdt de zielswelstand van talloos velen onder de averegtsche bemoeijing van menigerhande gemeedsbestuurders, die hun door eene holle stem, een vreemd gebaar, of anderzins, met een blind ontzag hebben weten te bezielen.

Eindeloos veel getinger is wel het nadeel, dat windmakers aanregten, die den kapitalist of koopman, door inboezeming van herfenschimmige uitzigten, tot een schadelijk besteden van gelden aanporren, of anderen wederom anderzins om den tuin leiden; evenwel schijnen ook dezen ons haast niet te ijverig ontmaskerd te kunnen worden. Ja wij achten het zelfs der mosite niet onwaardig, dat men zijne gedachten over iemand uite, die, van alles zoo veel wetend, als een puikdichter weten moet, nu ook leerstellig over alles schrijven wil, en daarbij door poëtische herfenschimmen, en jammerlijke zwartgalligheid bijkans gelijkelijk over staag wordt gezet, maar nogtans voor zijne fiere magtspreuken bij velen soortgelijken eerbied vindt, als de stuipachtig woelende en

gillende dichteres vol inblazing op APOLLO's drievoet in het bijgeloovig Griekenland plagt te verwekken. Wij achten het der moeite niet geheel onwaardig, dat men dien Aartsmisnoegden in een voortdurend slijgeren van erglooze harten tegenga; waartoe wij ons reeds eenmaal verledigden, en thans ten tweeden male iets willen bijdragen.

Wie merkt niet, dat wij den man bedoelen, die laatstelijk, na velerlei ander Abracadabra over wetenschap, taal, en wat niet al — inzonderheid na een boekje vol karakters, *Van het letterschrift* betiteld, en hem in veler oogen ten tweeden MITHRIDATES verheffend — om steeds meer verwarring te stichten, eene dusgenoemde *Nederlandsche Spraakleer* in de wereld stier, waarin hij minkundigen tegen het wijsfelijk ingevoerde opzet, doch voor anderen eene oppervlakkigheid en oordeelloosheid ten toon stelt, welke zich slechts met medelijden zouden laten beschouwen, zoo de man geen twist stookte, en zijn geschrift de strekking niet had, om menigen onderwijzer bij deszelfs pligtmatig gebruik van het aanbevolene te ontmoedigen.

Thans verdient hij juist, zoo behandeld te worden, als door den Hoogleeraar SIEGENBEEK, in wiens *Taalkundige bedenkingen*, pag. 31, de ellendige gebrekkigheid der navorschingen, welke het immer in de lucht zwevend en scharmend wezen nopens het Nederduitsch moet hebben aangewend, uit eenige van 's mans eigene woorden dus wordt afgeleid: „Het is uit deze plaats voor ieder duidelijk, dat de Heer BILDERDIJK mijne *Verhandeling over de spelling* zoo

men, als geenig ander mijner uitgegevene schriften, niet eenige oplettendheid gelezen heeft. Trouwens op zich zelve is dit niet vreemd in een man, die toont zich, in verre weg de meeste vakken, ook boven de kundigsten verre verheven te achten, en die van den berg van kennis, welks toppunt hij waant bereikt te hebben, op mij en mijns gelijken, als nietige aardwormen en mieren, die aan deszelfs voet rondwriemelen, met diepe verachting nederziet; in eenen man, die gewoon is, van den verheven troon, waarop hij zich in zijne vermetelheid geplaatst heeft, zijn looden schepter op het hoofd van allen, die denzelven niet, gelijk eenige weinige blinde vereerders en trawanten, met diepen eerbied gelieven te kussen, zeer onzacht te doen nederdalen."

Of de poëet intusfchen jegens *allen*, die zijne blinde vereerders en trawanten niet navolgen, zoo streng is, hieraan twifelen wij grootelijks. Zijn schepter daalt althans in de *Nederlandsche Spraakleer* op den schrijver der *Nederduitfche Spraakkunst* vrij zachtelijk neder; en hij toont ook anderzins, dat hij iets van de staatkunde weet. Omgekeerd weten sommigen van zijne vereerders en trawanten daarvan zekerlijk ook iets, om welks wil de benaming van *blind* op hen niet ten volle fchijnt te paffen. Wij aarzelen voorts, om die benaming aan menfchen te geven, door wie 's mans taalkennis minder naar zijne dichtertlijke opftellen afgemeten wordt, dan wel naar eene meermalen ten toon gefpreide bekendheid met het Griekfch, in welks Analogie hij zoo veel fmaak blijkt te hebben, dat zulks hem zelfs aan eenigen van

hare overdrevenste voorstanders welgevallig kan hebben gemaakt; naar wier oordeel het Griekſche volk op dezelfs eigenen bodem ontſond, en de ſchoone Analogie van dezelfs taal bij geene geregelde verbuiging van reeds lang te voren aanwezige, en veelal met de meeste Grieken uit het Ooſten afkomſtige, namen van dingen, enz. bepaald bleef, maar die namen, en de taal over het algemeen, uit een echt Griekſch *αω, σω, τω, οω, υω, αβω, οβω, υβω, οφω, οψω, υφω, ενω,* enz. of *γωω, βωω,* enz. werden uitgesponnen. Wie zou nu een J. VALCKENAER, en dergelijke volksmengers, blind durven noemen?

Hoe weinig past niet welligt die benaming op menige andere letterminnaars, die 's mans *Van het letterſchrift* gadesloegen, en, door de vreemde karakters, welke zij er aanſchouwden, half betooverd, in den waan geraakten, dat de talen, welke zij er opgenoemd vonden, den ſchrijver haast gelijkelijc bekend waren, en hij dus zelfs het Ethiopiſch verſtond, zoo als het Abyſſiniſch er op pag. 90 heet, waar hij zich zoo veel kennis van het Arabiſch en Hebreewſch aanmatigt, dat zulks menigen beſchouwer van zijn opstel moet hebben bewogen, om hem daaromtrent aan zijnen medejuriſt HUGO GROTIUS gelijk te ſtellen. Want welc een diep inzicht in den eigenlijken aard van beide talen moet immers niet de man verworpen hebben, welke aldaar, op het tijdsverſtil tuſſchen den oorſprong der Arabiſche en Hebreewſche ſpraak-kunſten doelend, noemens het Hebreewſche alphabet ſchreef: „Welligt ware het dan door de latere Rabijnen geheel naar het Arabiſche gerigt, gelijk (ou-

gelukkig genoeg! naar mijn inzien) met genoegzaam de geheele Hebreeuwſche ſpraakleer heeft plaats gegrepen."

„Nu vat ik het!“ denkt hierbij welligt een of ander Theologantje, dat loopshalve wel een weinigje zou willen Bilderliken, als het eens met zijn beetje Hebreeuwſch door het examen mogt zijn geraakt, en dat inmiddels, het ſlecht begrepen *Van het letterſchrift* nederleggend, met een beklemd hart en bevende handen naar de *Grammatica* van SCHROEDER taſt.“ Ik heb immers wel eens gehoord, dat de maker van dat moeilijke boek onder een SCHULTENS ſtudeerde, die allerſterkt Araberde, en ook eene *Hebreeuwſche Spraakleer* ſchreef. Deze moet SCHROEDER van den regten weg hebben gebragt. Daarom is dat leelijke boek, dat ik welhaast op eene auctie doe, zoo onbegrijpelijk. Waarom kwam de ſchrijver van dat fraaije wonderboekje zoo laat ter wereld, dat SCHROEDER niet onder hem ſtuderen kon? Had dezelve zulks kunnen doen, dan had ik denklijk zoo niet behoeven te blokken."

Anderen, die van Hebreeuwſch, Arabiſch, Ethiopiſch, enz. enz. enz. nog minder weten, kunnen zich door de vermelde karakters nog gereeder overtuigd vinden, dat BILDERDIJKS kennis van het talenlegioen, waartoe die karakters behooren, zich vaſt niet bij de enkele alphabets bepaalt; en, daar de ſtekingen nopens de I en U, welke de *tweede aanteeek*, op pag. XIV der *Voorrede* van onze *Synonymen* kortelijk aanſtipt, op een *Tractatus de Graecorum aliorumque populorum originibus*, *Act. litt. Soc. Traject.*

tom. III, rusten, waar wij het Grieksche A. B. van het Phœnicische afgeleid hebben, kan men ons hierom op een man gebeten achten, die hetzelfde Grieksche A. B. daarentegen van het Koptische afleidt, welks letternamen: *alfa, vida, gamma, dalda, ei, zida, hida, thita*, enz. zoo veel overeenkomst met de Grieksche hebben; maar, ofschoon deze min volkomen met de Hebreuwsche, enz. overeenkomen, echter waren het Phœnicisch, Hebreuwsch, Philistijnsch en Koptisch A. B. oulängs even hetzelfde. Koptos, of Opper-Egypte was, namelijk, het vaderland der Philistijnen; en nevens dezer letterschrift sproot uit dat Koptos ook het A. B. van Neder-Egypte; waar de voorouders der Phœniciers en Hebreuwen lang verkeerden, en het aldaar gezigde letterschrift aanleerden; dat, volgens den Phœnicischen SANCHONIATHON en anderen, door de Egyptische priesters, welken de namen van THAAUT, HERMES, enz. omvatten, uitgevonden was. Dit een en ander in den gezegden *Tractatus*, en eene *Geschiedenis der oude Godsdienssteen*, aangevoerd hebbende, verschillen wij klaarblijkelijk van BILDERDIJKS onderstelling nopens het Koptisch en Grieksch A. B. te weinig, om juist hierom tot het denkbeeld over te hellen, dat de man van het Koptisch weinig meer weet, dan het Grieksch door zekeren jongen zeeman verstaan werd, die deszelfs letternamen aangeleerd had, om des noods het voorbeeld van een student te kunnen volgen, door wien eene yreesfelijk vloekende *dame de la halle*, met een driftig uitgesproken: *alpha, beta, gamma, delta, epsilon, zeta,*

eta, theta, enz. tot den uitroep wordt gebragt, dat zij nooit iemand zulke afgrijselijke vloekwoorden had hooren bezigen.

Evenwel durven wij staande houden, dat BILDERDIJK, met al zijne karakters, in het Koptisch geen toovenaar is; en (wij mogen immers deze uitweiding nog wel een weinig rekken) de *eerste voorlozing* in zijn *Van het letterschrift*, naar welke men op pag. 23 der *Spraakleer* reeds bij herhaling wordt teruggewezen, bevat voorts iets, waarmede wij niet kunnen instemmen. Daar wil de man bewijzen, dat de uitvinders der Koptische letterbeelden, uit welke genoegzaam alle ander A. B. voortsproot, hunne schriftteekens naar eene verdeeling in keelletters, lipletters, tongletters, enz. fatsoeneerden; doch hij schrijft hun het denkbeeld van die verdeeling even ligtvaardig toe, als wederom elders een groot aantal Metaphysische denkbeelden aan hen, die onze taal het eerste begonnen te organiferen, en gewis voor die bespiegelingen min vatbaar waren, maar genoegzaam zonder nadenken op uitgangen en verbuigingen van woorden vielen, welke, in het eene woord aangenomen, naar den natuurlijken gang van alle dergelijke zaken, ook in het andere begonnen plaats te grijpen. De uitvinding van het letterschrift vereischte wel een voorloopig ontleden van klanken tot de letters, die ze vormden; en dat ontleden vorderde bij hen, die het ondernamen, veel scherpzinnigheid en inspanning; doch, hoe meer zij zich daarmede vermoelden, hoe driftiger zij straks voor de bekomene deelen der ontleede klanken zulke teekens, als zich gereedelijkst aanboden,

moeten hebben aangegrepen, en hoe minder men hun hierbij al die fijne overleggingen mag toeschrijven, waarvan BILDERDIJK niet slechts in de vormen der Koptische schrijfteekens, maar ook nog in die van alle nagemaakte, duidelijke sporen vindt; al, wat hem daarbij in den weg staat, omver stootend, en hiertoe voorwendfels uitdenkend, over welker vernuftigheid men zich, even als over die der ontwerping van menig ander herfenbeeld door den paalloos dichtertlijken poëet, verbazen moet.

Dit inmiddels tot ons tegenwoordig onderwerp min betrekkelijk achtende, en thans den tekst wederom opvattende, vragen wij, of men des mans *Van het letterschrift* juist met ons voor geen tooverwerk houden moet, om den toenaam van *blind* af te weren, dien SIEGENBEEK aan eenige weinige van 's mans aanhangers en trawanten geeft. Voorts schroomen wij zelfs, om dien naam aan allen te geven, in wier binnenste er iets van het *nittmur in vetitum* woelt, of die, door dat erkwaad niet gedreven, elke drieste opstuiving tegen eene bestaande orde van zaken voor een bewijs van moed houden, en al, wat moedig schijnt, grootsch achten. *Het is toch een karel! Wat durft hij niet zeggen? Welk eene kracht van uitdrukking!* Met deze en dergelijke uitroepingen achtervolgen immers tamelijk velen den man, nopens wien de Heer SIEGENBEEK deszelfs *Iets over het nochtan der Ouden*, enz. met eene vergeefs gespilde beleefdheid aldus eindigde: „Hoe ook dit geschrijf door hem worde opgenomen, nimmer zal ik ophouden aan zijne gadelooze bekwaamheden en

groote letterkundige verdiensten die hulde te bewijzen, welke ik daaraan, bij den aanvang van dit ver-
toog, uit al mijn h art heb toegebracht.”

Toen de man juist uit die woorden opmaakte, dat er bij den schrijver bange vr es voor hem huisvestte, en hij zijnen bitteren zwadder op denzelfven ongestraft zou kunnen ontlasten, deed hij zulks rijkelijk, riepen velen: „*Hij durft wat zeggen!*” en voedden zij, tot aan de verschijning van een antwoord naar des mans dwaasheid, het denkbeeld, dat de Hoogleraar niet durfde, omdat hij niet kon. Want *kunnen* en *durven*, *kracht* en *moed*, worden door velen onderling onaffcheidelijk geacht; en het is, om alles kort en goed te uiten, met het tamelijk zwakke menschdom van onze dagen zoo gelegen, dat velen al, wie kan en durft, zonder zich in den aard van deszelfs doen te verdiepen, als waarlijk groot eerbiedigen. Hierom verwierf BILDERDIJK, bij zijne voornoemde vereerders, toen hij SIEGENBEEKS gemelde beleefdheid zoodapper beantwoord had, nog vele bewonderaars, welken het min bekend was, dat hij nopens een profesoraat had misgerekend, op welks begeving de Hoogleraar veel invloed had gehad.

Om zich nu bij de gezamenlijke Bilderdijkers zoo veel doenlijk in te dringen, schikte iemand, wien een reeds verkregen profesoraat in het Nederduitsch wederom ontvallen is, zich zeer onlangs zoo veel doenlijk naar die kakelbonte menigte. Want men behoort, zoo men hem alle regt wil laten wedervaren, te erkennen, dat hij zich wel wachtte van ganschelijk tot haar over te loopen. Om den naam van *Re-*

negaat te vermijden, blijft hij voorzigtiglijk tusſchen beide partijen als in evenwigt hangen. Hij ſchrijft nopens *lagchen*: „Naar de ingevoerde ſpelling, doch afgekeurd door BILDERDIJK, die *lachen* ſchrijft;” en nopens *fraaijer*: „Inſgelijks naar de ingevoerde ſpelling, doch afgekeurd door BILDERDIJK;” dien hij in het vorige met de titels van „Neerlands grooten taalkenner” en „den nimmer te volprijzen taalgeleerde, van wien wij thans eene opzettelijk behandelde *Nederduitſche Spraakleer* bezitten” onderscheiden had. Dit in aanmerking nemende, zullen velen het bovenſtaande opvatten, als of BILDERDIJKS hooge afkeuring die van den ſchrijver inſluit; maar, om nogtans met zijne vorige vrienden niet gansch overhoop te geraken, voegt hij bij velerhande vrij ſcherpe bedenkingen nopens WELANDS thans verſchijnend *Beknopt taalkundig woordenboek*, en bij de vraag, of er daarin van den onwaardeebaren taalkundigen ſchat, welken BILDERDIJK, meestal na de bewerking van het vroegere woordenboek, zou hebben uitgegeven, wel eenig gebruik is gemaakt—bij dat een en ander voegt hij de aantekening: „Hoe hevig toch de botſing zijn moge tusſchen 's mans begrippen en de algemeene over *andere* onderwerpen (omtrent welke ook de ſchrijver dezès verre is van zijne leer te beamen) bij niemand, zijns verſtands magtig, is immers het vooroordeel te vermoeden, dat men van Dengenen, van wiens godsdienst- en ſtaatsbegrippen men afkeerig is, ook geene onderrigting omtrent de afleiding of beteekenis van een woord zoude mogen aannemen.”

Dit vindt men op pag. 254 van een *Kort begrip van het zamenstel onzer taal, na inzage van Mr. W. BILDERDIJKS Spraakleer, doch met ter zijde stelling van de gewone latijnsche leervormen*, enz. enz. Hieromtrent is de Exprofesor, op dat wij den wezenlijk wonderbaarlijken titel eenigzins toelichten, min oudmodisch, dan BILDERDIJK, die zijne *Spraakleer* eyenzeer met een half dozijn Cafusfen heeft opgeschikt, als PRISCILLIANUS, en deszelfs naschrijvers uit velerlei tongen en natien, de hunne; en het is water op des Kortbegripschrijvers molen, dat *Neerlands groote taalkenner, met zijne gewone kracht van uitdrukking*, onder al de namen, die men aan de Nederduitsche Cafusfen reeds gegeven heeft en verder geven kan, *Jutjen, Roeljen, Peffroentjen, Jorisjen*, enz. haast even goed vindt, als *eerste, tweede*, enz. enz. Dit baant hem den weg tot het uitvinden van nieuwe namen voor de vier Cafusfen van *ein, eines, cinem* en *einem*, welke, uit overdrevene verkleefdheid aan den waarlijk grooten ADELUNG, in het *eerste stuk* van het *Nederd. Taalk. woordenb.* opgenomen werden, in de volgende vijf stukken eindeloos veel zeldzamer voorkomen, en in de vijf laatste niet ligt zullen worden gevonden.

Want die vier Cafusfen behoudt de Exprofesor, ondanks de aangekondigde *ter zijde stelling van de gewone latijnsche leervormen*; en deze komt eigenlijk slechts op een tamelijk doorgaanden herdoop van die leervormen neder. Dezelve worden in het geval van den man gebragt, die JAN heette, maar duidelijkheidshalve BARTHOLOMEUS werd genoemd; een her-

doop, waarmee de Kortbegripschrijver den lezer welhaast in eene schroomelijke verwarring stort, en zijn hof bij vele Bilderdijkers niet erg zal maken; als die zich, met Neerlands grooten taalkenner zelve, het gebruik van uitheemsche namen voor dingen van uitheemschen oorsprong al te eigen hebben gemaakt, om den nieuwen verduitscher der Grammaticale terminologie veel sterker toe te juichen, dan zij een betweter zouden doen, welke een broodje mogt zoeken te verdienen, met het Oostersche *wijn*, *thee*, *koffij*, en wat niet al, regt puristisch over te zetten, of zulks ten opzichte der kunstwoorden van het krijgswezen te doen, en daarover met de schrijvers en uitgevers der Militaire handboekjes te harrewarren; die welligt eenige koopers van hunne waar konden influisteren, dat zij den bloed, wanneer zij hem eens in de nabijheid van eenige *petites maisons* aantreffen, als een deferteur uit dezelve, met het uitspreken van hun onduitsch *sabel*, zulken schrik hadden aan te jagen, dat hij zich in een verblijf ging bergen, waar men hem, uit zorg voor de rust der zamenleving, voorts den noodigen kost behoorde te geven.

Overheerlijk vindt de Kortbegripschrijver het, op pag. 12 en 13, dat BILDERDIJK, hoe sterk ook met deszelfs zes naamvallen ingenomen, en hoe zeer ook de Nederduitsche werkwoorden, bij het zamenstel van de *Spraakleer*, in een *Latijnsch keurslijf* gergegen hebbende, de conjugatiën echter elders voor

eene *razernij* had uitgekreten, en zijne (BILDERDIJKS) *Korte schets van eene geheele nieuwe conjugatie des werkwoords* in het wezenlijkste ganschelijk met diegene strookt, welke, in eene *Proeve van nieuwere Taalkunde, op de Nederduitsehe Spraakkunst toegepast* door hem (tegenwoordigen Exprofesfor) in 1806 te Groningen was uitgegeven.

Overheerlijk vindt hij het voorts, op pag. 23 en 24, dat Neerlands groote taalkenner, in de *Spraakleer*, eene allerbekendste Logische grondstelling heeft uitgekraamd, welke hij ganschelijk aanhaalt. Van die lange aanhaling luidt het slot als volgt: „Geene rede, of zegging, derhalve, of zij bevat een naamwoord, een werkwoord, en een ander werkwoord, 't zij afzonderlijk uitgedrukt, het zij in het werkwoord besloten;” eene opgave, waar men, in plaats van „een ander naamwoord of een deelwoord” ten onregte „een ander werkwoord” leest; van welke geweldig zinstorende drukfeil wij de verhelping onnoodig hadden geacht, had de schrijver zijn gezegde met foortgelijke voorbeelden, als het Engelsche *I am a learner*, en *I learn*, dat door *I am learning* omfchreven wordt, opgehelderd.

Soortgelijk een ophelderingsmiddel had de Exprofesfor bij deszelfs eigen geschrijf, ten gevalle van lezers, welken alles vaak voor de oogen draaijen zal, meermalen dienen te bezigen; met name op pag. 119 bij: „Onverbuigelijk zijn ook *Een* en *Geen*, wanneer bij den door het naamwoord benoemden ondeeligen alleen diens foortelijke hoedanigheid in aanmerking wordt genomen.” Voorts heeten *geen* en *een* op pag.

118, „altijd *toomlooze* woordjes” waar men zeker *toonlooze* heeft te lezen. Overigens vinden wij een gestadig verbuigen van die woordjes haast even onverkieslijk, als hij; offchoon wij Neerlands grooten taalkenner, op welken hij zich naar gewoonte beroept, door louteren nooddrang, om toch eenige nieuwtjes uit te stallen, tot plaatsing van *een vrouw* in de *Spraakleer* bewogen achten, en het ons ook ten dezen opzigte met dat boek zoo gelooopen schijnt te zijn, als, volgens den puntigen LESSING, met een ander, waaromtrent men hem zeide, dat er daarin veel nieuws en veel waars was, maar hij koeltjes antwoordde, dat het ware er bij ongeluk niet nieuw en het nieuwe niet waar was.

In de vijf laatste stukken van het groot *Taalkundig woordenboek* schreven wij wel steeds *enen*, omdat men zulks in de zes eerste stukken had gedaan; maar wij weten de verveling niet te beschrijven, welke dat eeuwige *enen* voor ons medevoerde, in wier stijl men nog zoo vaak den Fries ontwaart, die den naam, welken zijn volkje bij de Romeinen voert, door de Hollanders wel min gaarne tot *Vries* verflapt vindt, doch zich hiernaar, even als naar de gansche Siegenbekerij, schikken wil; mits men het, als hij nog een oogenblik van zich zelve spreken mag, niet te algemeen met een Exjournalist eens worde, die zijn *Wat zal er toch van Europa worden?* daar het zelve ter besparing van tijd en schrijftuig ten dichtste ineen gedrongen, en door drukkers overhaasting tegen het einde met verscheidene feilen bezwaard, geworden was; haast enkel met opzigt tot den

vorm recenseerde, en tuschen dezen en zijnen rekkenden schrijftrant zoo veel verschil vond, dat hij het opstel juist zoo geschreven oordeelde, als men niet behoort te schrijven.

Eene Vriescche geaardheid komt bij eenigen aanleg tot de wiskunde, en een welligt te vroeg ingezogen Virgiliaansch, Horatiaansch, en Tacitaansch latijntje, om schrijf- en spreektrant bij ons te wijzigen; en, wat bijzonderlijk het lidwoord *een* betreft, wij plagten hetzelfde van kindsbeen af als *en* of *in* uit te spreken, na dat men zulks in Opsterland en daaromstreeks wellicht twintig eeuwen lang, ja nog langer, had gedaan, voor dat een Bolswarder schoolheeraar het oorspronkelijk lidwoord *in* of *en* als het telwoord *yen* begon te schrijven; hetwelke een ander verleide, om een eveneens hollandiserend *gien* in te voeren; welks Engelsche wederga (*none* en kortaf *no*) allerzigtbaarst niet van het lidwoord *a*, maar van het telwoord *one*, gevormd is, doch tegen hetwelke het echt Vriescche *nen* of *nin*, dat de oorspronkelijkheid van *en* of *in* ten volle staft, deszelfs plaats zelfs, bij een GIJSBERT JAPICK heeft weten te bewaren. Zie EPKEMA'S *Woordenboek op deszelfs gedichten*, enz.

Dezen uitstap vergeeft men ons gewisfelijk, zoo haast men bedenkt, dat de taal der Vlaamsch sprekende en Noordelijke Nederlanders uit het Oud-sakfisch en Vriescch spruit, en met het Engelsch aan de Noordsche talen ten naauwste verwant is. Dan ontwaart men gereedelijk, dat het Engelsch, Noorsch, Deensch, Oud-Sakfisch en Vriescch de eenige wezenlijke maatstaven ter berekening van den eigenlijken

vorm der Nederduitsche taal zijn, en de voornoemde E . . . . geen zoo breedvoerig *Kort begrip* van haar zamenstel had moeten uitgeven, zoo lang hij niet evenzeer met EPKEMA's *Spraakkunstige inleiding* tot het vermelde *Woordenboek*, en met de *Grammatici*, die achter den Vrieschen puikdichter herdrukt werden, als, op *pag.* 30, met RUDOLPHUS JONAS en HICKES, wist te schermem; of liever, zoo lang hij niet met het Vriesch even bekend geworden was, als hij met deszelfs jammerlijk verfranschte Engelsche zuster zekerlijk reeds is. Thans vindt men daarentegen bij hem geen verder blijk van bekendheid met het Vriesch, dan in de 167 *aanteek.* het van BILDERDIJK ontleende allerbedenkelijkste: „Zoo ook der Friesen: *Ik heb het eten weg*, voor *gegeten* ;” en in de 199 *aanteek.* „Zoo zegt de Fries: *Ik heb het zien*, voor *gezien*; over welk laatste in het vervolg opzettelijk.

In de verbuiging van het telwoord *een* vindt hij te regt niets sluitends; maar hij beweert in de 40 *aanteek.* dat alle telwoorden, uitgezonderd *een*, onverbuigelijk zijn. Om zulks te staven, neemt hij uit BILDERDIJKS *Taal- en Dichtk. verscheidenheden* de stelling te baat, dat *eenē koets van vieren, een wagen van zesfen, een stel van drieën, een stuk van achten*, niet is, dan een misbruik van schrijfwijze, in plaats van *viere, zesfe, drie, achte*, eenvoudig met de achtervoeging der klanklooze *e*, waarmede men oudtijds alle woorden deed sluiten. Ten aanzien van die tweeledige magtspreuk nopens de *e* en de *n* zegt hij, dat hij zich daarmede liever vereenigt,

dan met de eenigzins anders luidende verklaring in de *Spraakleer*, bl. 241; en dit gelooven wij gaarne; want die verklaring ziet er allerjammerlijkst uit. Intusfchen vergeet hij zelf, bij de gestelde onverbuigbaarheid van al de telwoorden op een na, het zoo gebruikelijke, en door hem zelven en Neerlands grooten taalkenner, op andere plaatsen van het *Kort begrip* en de *Spraakleer*, niet geheel over het hoofd geziene *duizenden, honderden, twintigen*, enz.

Wat nu den laatstgenoemden betreft, deze schreef op pag. 267 der *Spraakleer*, dat *drieën* en *vieren*, wanneer men *in drieën* en *in vieren* zegt, als werkwoorden genomen worden; en bij dien onzin komt er op de plaats, waarmee de E . . . . zich liefst niet vereenigt, het volgende nopens den schijnbaar duisteren aard der telwoorden: „Kwalijk en gants ten onrechte willen sommigen de *Getal- of Telwoorden* als Adverbia aanmerken. De Latijnen stellen ze onder de voornaamwoorden. Doch zij zijn volstrekt gewone adjectiven, en buiging onderworpen, zoo ver de aart van het getal zelf dit toelaat. *Een* lijdt alle naamvalsveranderingen en geslachtverwifelingen. De overige zijn Meervoudig, maar, als collectief beschouwd wordende, nemen zij als enkelvoudig een nieuw meervoud aan; en men zegt een rijtuig van *vieren*, enz.”

Volgens dit laatste moet *vieren* niet als *werkwoord* genomen worden, en is het ook geen *misbruik van schrijfwijze*, in plaats van *viere*, met eene klanklooze *e*, dat oudtijds de eindletter van alle woorden zou zijn geweest; (waarover metter tijd eenigzins nader.)

De E. . . . hecht immers zijn zegel, op pag. 275, nevens BILDERDIJK, aan ADELUNGS *natuurwet der Spelling: schrijf zoo als gij spreekt!* en algemeen bezigt men, wel niet het in BILDERDIJKS pas aangevoerde woorden verbeterd: *eene koets van vieren*, maar toch *een wagen van zesfen*, *een stel van drieën*, *een stuk van achten*. Voorts handelt de Voorrede van onze *Synonymen* over het meergemelde *vieren*; en willen wij, daar zij in het lot van zoo vele andere Voorredes schijnt te hebben gedeeld, hier ter plaatse uit haar het volgende aanhalen.

„ Bij J. VAN HEELU is het: *dat die Biscop met hen vieren riden soude*. Hier zal *vieren* ligtelijk voor meervoudig worden gehouden; maar bij denzelfden HEELU is het een weinig lager: *Diere en keerde maer viere weder*. Dit is met andere woorden: *Daarvan keerde er slechts een viertal weder*. Want het is met *viere*, of *vier*, *drie*, *twee*, *zes*, en al de volgende telwoorden van dit slag, gansch anders gelegen, dan met de bijvoegel. *een*, *eenste*, of *eerste*, *tweeste*, of *tweede*, enz. en *twee menschen* is een tweetal van menschen; *met hun drieën* beantwoordt aan *met hun drietal*, en *dat die Biscop met hen vieren riden soude* aan *dat de Biscop met hen rijden zou, die een viertal uitmaakten*.”

Even te voren hadden wij (hetgene ter opheldering van het aangevoerde onontbeerlijk is) aangetoond, dat de zelfstandige naamwoorden oulings, door al de dusgenoemde naamvallen van het enkelvoud henen, eene *n* of een *en* achter zich kregen. Wij beriepen ons daarbij, onder anderen, op: *Verloren si heeren*

Geraerde, uit denzelfden *HEELU*, en *overvaren met ere scouden*, uit *M. STOKE*. Dezelfde verbuiging heeft die dusgenoemde bijvoegelijke naamwoorden voortgebracht, welke men als *stoffelijke adjectiva* beschouwt, en bij welke er duizend en duizend dergelijke komen, die wel geenszins met den naam van *stoffelijk* bestempeld mogen worden, maar toch, even als *gouden*, enz. onverbuigbaar, en, om het ronduit te zeggen, bloote verbuigingen van Substantiva, of dusgenoemde Genitivusfen zijn, die in maaksel aan het Fransche *d'or*, enz. volkomen gelijk staan. Wij bedoelen *heeren*, *vrouwen*, enz. in *hoeren logement*, *vrouwen staatskleed*, enz.

In dat alles dwaalt de schrijfwijze evenmin, als in *met hen vieren*, waar de vorm met die van hetzelfde telwoord en andere, in *bij vieren* (bij viertallen) *bij honderden*, enz. overeenkomt, maar nogtans enkelvoudig is. Want *vieren*, bij *HEELU*, heeft wel onmiddelijk voor zich een meervoudig *hen*, maar wij hebben, tot opheldering van die koppeling, het: *Nos animae viles, inhumata turba*, van *VIRGILIUS* aangevoerd, dat op: *wij slechte schimmen, die een onbegravenen hoop uitmaken*, nederkomt, en, even als het *turba ruunt* van denzelfden *VIRGILIUS*, en duizend andere spreekwijzen van gelijken aard, bewijst, hoe gereedelijk men oulings een meervoud en een collectief enkelvoud, als of zij beide meervoudig waren, bijeen voegde.

Om kort te gaan, *viere*, of *vier*, en al de overige Nederduitsche telwoorden, uitgezonderd het enkele *een*, zijn collective substantiva. Gevolgelyk hebben

twee, drie, vier, enz. enz. geene zulke geflachtsverbuigingen, als *een*; en men heeft de reden, waarom zij ze ontberen, met geen BILDERDIJK daarin te zoeken, dat de aard van het getal zelf ze niet zou toelaten. Hiervan bewijst het Latijnsche *duo, duae, duo, tres, trēs, tria, trecenti*, enz. gereedelijk het tegendeel. De eenige reden, om welke *twee, drie*, enz. aan geene geflachtsverbuigingen onderworpen zijn, is, dat zij tot de substantiva behooren; en er ligt heel wat onzin in BILDERDIJKS: „Zij zijn volstrekt gewone adjectiven en Meervoudig, maar, als collectief beschouwd wordende, nemen zij als enkelvoudig een nieuw meervoud aan, en men zegt: een rijtuig van *viere*n, van *zesse*n. *Een van twee*n, van *drie*n, enz. zegt men. *Zoo veel honderden of duizenden. Vier vijf en twintigen* gaan er in een *honderd*.”

Hoe is toch Neerlands groote taalkenner aan het denkbeeld geraakt, om zulke voorbeelden ten bewijze van eene stelling te kiezen, waarmede hij alles door een haspelt? Want, was *viere*n er meervoudig, dan zou het immers meer dan een viertal aanduiden, dat het ongetwijfeld niet doet. Des mans volgend voorbeeld: *zoo veel honderden of duizenden*, verschafft hem zulk een meervoud, als hij noodig had; offchoon het zijne stellingen echter niet bewijst. Het *honderden*, en het aan *millia* gelijk staand *duizenden*, zijn er evenzeer honderdtallen en duizendtallen, als *veel* er aan een veeltal beantwoordt. Gelijk als nu dit *veel* zonder lidwoord voor andere substantiva geplaatst wordt — gelijk als men *veel paarden*, *veel menschen*, en in het Fransch *force gens*, *force amis*,

enz. zegt — zoo voegt men ook *twee, drie, enz.* zonder lidwoordjes voor meervoudige substantiva; en die telwoorden zijn verre van om dat gebruik voor adjectiven te mogen worden gehouden.

Overigens is BILDERDIJKS opgave van het gevoelen der Latijnsche Spraakleerschrijvers over *unus, duo, tres, enz.* vrij onnaauwkeurig, en begrijpen wij tevens niet, waarom hij die opgave bij zijn gevoelen over *een, twee, drie, enz.* te pas bracht. Het denkbeeld, dat de begrippen van PRISCILLIANUS, en deszelfs navolgers, over de Latijnsche telwoorden, op onzen dunk over de onze iets behoorden te vermogen, heeft toch bij geen man kunnen opkomen, die op pag. 90 van zijne *Spraakleer* schreef: „Willekeurigheid en zucht, om onze taal, zoo veel men slechts kon, te verlatijnen, heeft onderscheidingen doen opdringen, waar de taal die niet kende, en wezentlijk bij haar oorspronkelijke eenvoudigheid bleef.”

Onbegrijpelijk kan het voorts schijnen, dat iemand, die onze taal zoo ongaarne verlatijnschd vond, en de zes Casusfen, welke men haar had aangeplakt, als een belagchelijken opschik ten toon stelde, haar evenwel in zijne *Spraakleer* nog steeds zes Casusfen geeft.

Werd hem een deel ontroofd der denkkraft, in 't geheugen?

vraagt men zich, zoo haast men de naamvalstafels, of *paradigmata declinationis*, in het oog krijgt, welke hij er heeft geplaatst. Past het zeggen van ERASMUS, dat WESTERBAEN door:

Sy heugen niet, wat dat sy hoorden, saghen, deden,

vertaalde, ten volle op hem? Doch bij nader in-

zien verdwijnt die ongerustheid. Een of twee bijzondere lievelingen van den poëet zouden met hem in het Kinmer klif zijn nedergedaald, zoo hij geene nieuwe *paradigmata* verzonnen en hen daarop geplaatst had; waar hij ligtelijk ruimte voor hen vinden kon, daar ADELUNG aan WEILAND moed en kracht had bijgezet, om twee der zes oude Casussen over den muur te werpen, en er gevolgelijk reeds in de *Nederduitsehe Spraakkunst* niet meer dan vier gevonden werden. Evenwel weten wij niet, hoe hij het eigenlijk geknoeid heeft; en men zal van iemand, die zijn bode en koude leden, om den wil van het aankomend geslacht, nog eens aan den brandstapel hoopt te warmen, in welken, volgens het denkbeeld, dat wij in *Eenige Antikritiek, meer Kritiek en menige Historische waarheid, uit onze tijden vol slikerlicht* reeds opperden, de gezamenlijke boeken, die er sinds LAURENS KOSTERS tijd gedrukt zijn, en een meer en meer onoverzienlijken doolhof vormen (naar het slot van SALZMANN's *Tafereel der menschelijke ellende*, wanneer die ellende eindigen zal) tot asch vergaan zullen, na dat het wezenlijk nutte daaruit in eenige korte begrippen zal zijn bijeen gezameld — men zal vast van iemand, die de arme jeugd, om zijne bezwaren tegen de Eenigheidsformulieren, op het Harlingsche Gymnasium anderhalf jaar de Latijnsche en Grieksche declinatie en conjugatie hebbende moeten instampen, uit medelijden met haar in 1798 eene *Disfertatio de verborum Latinorum conjugatione, ab omnibus fere Anomalorum TRICIS vindicanda, et secundum Analo-*

glae regulas ad unam unice normam redigenda, uitgaf, en zijnen nooit volprezenen onderwijzer SLOT-HOUWER, twee jaren later, toen deszelfs, thans ook al in den boekenocean verzonken, geschrift *De origine et causis casuum* verschenen was, met eene *Epistola gratulans et cohortans ad Grammaticas innovandas* begroette — ja van iemand, wiens meergemelde (en langer, dan HORATIUS voorgeschreven heeft, bekookte) *Voorrede* alsmede niets schijnt te hebben gebaat — van zoodanig iemand zal men geen uitgewerkt betoog vorderen, dat BILDERDIJKS zentral, bij eene verhoopte Nationale tentoonstelling van pedanterijen, den prijs nog boven WELLANDS viertal zal wegdragen; bijaldien slechts de uitspraak met zulk een juist inzien van zaken en zulk eene opkreekbare billijkheid gedaan wordt, als er bij de uitspraak over den Brusselschen muzikstrijd zekerlijk heeft plaats gegrepen.

Wat de getallen aangaat, overheerlijk vindt de E. . . daaromtrent al wederom BILDERDIJKS wijsgeerige bespiegeling in de *Spraakleer*, uit welke hij het volgende aanhaalt: „Indien wij het meervoudige in zich zelfs wel beschouwen, zoo loopt het in het oog, dat elk voorwerp in zijn eigen eenheid bestaat, en *meerderheid* dus slechts een befef door het verstand opgemaakt, maar geen eigen zelfstandig wezen is.” Hiermede heeft men intuschen bij een Grammatikaal geschrijf over enkelvoud en meervoud niets te stellen. Ja minkundigen zouden er welligt uit afleiden, dat enkelvoud in de taal reeds voor meervoud had bestaan. Vooral daar meervoud er thans van enkel-

voud gevormd wordt, en hierin aan een hoer gelijk, dat uit een ei voorkomt; hetwelke onder de Grieksche wijsgeeren, wier onuitputtelijk vernuft allerlei stellingen voortbragt, een begrip verwekte, dat er geen hoer maar een ei geschapen werd.

Hoe het bij de taalschepping met enkelvoud en meervoud ging, die staat inmiddels ook al in de *Voorrede*, welke wij eindelijk eens ingezien wenschen te vinden, daar onze *Synonymen* toch reeds in veler handen zijn. Hoe het met de geslachten afliep, dit komt aldaar, zonder eenigen Philosophischen omslag, op het volgende neder. Eenige benamingen van voorwerpen, welker geslacht zich in mannetjes en wijfjes verdeelt, worden door lidwoordjes, die mettertijd bijzonderlijk aan het mannelijke geslacht toegekend werden, tot de mannetjes te huis gebragt, of door andere lidwoordjes, die mettertijd aan het vrouwelijk geslacht werden afgestaan, tot de wijfjes. Eenige benamingen, van insgelijks uit mannetjes en wijfjes bestaande voorwerpen, verschillen zoo als *rekel* en *teef* ganschelijk, of duiden hare toepassing op de mannetjes, of op de wijfjes, zoo als *kater* en *kat*, *leeuw* en *leeuw*, reeds door haren uitgang aan. Eenige zijn bij haar gebruik nopens mannetjes en wijfjes beide mannelijk, als *olifant*; en eenige zijn daarentegen, zoo als *muis*, steeds vrouwelijk, omdat de lidwoordjes, die mettertijd vrouwelijk werden, voor haar het beste schenen te voegen.

Welluidendheid was de eenige reden, om welke men aan de benamingen der beide laatstgemelde soorten zulk of zulk een lidwoord toewees; en de

zelfde welluidendheid gaf aan benamingen van voorwerpen, die niet uit mannetjes en wijfjes bestonden, ook zulk of zulk een lidwoord. Zegt men, dat benamingen van die soort *mannelijk* zijn, dan geeft men te kennen, dat zij zulk een lidwoord voor zich plegen te hebben, als mettertijd aan de benamingen van wezenlijke mannetjes verbonden werd; en men duidt het tegenovergestelde aan, als men zegt, dat deze en gene andere benamingen van die soort *vrouwelijk* zijn. Zie daar het gansche geheim van het mannelijk en vrouwelijk geslacht der Nederduitse naamwoorden. Hoe wij aan een onzijdig geslacht kwamen, dit wordt in de *Voorrede* ook ontwikkeld, naar welke wij den lezer daaromtrent verzenden.

Hier waarschuwen wij hem slechts, dat hij er geene redengeving vinden zal, dan welke op dezelfde welluidendheid nederkomt, waaruit het dusgenoemd mannelijk geslacht van *olifant* en vrouwelijk van *muis* voortsproot. Alleen komt zucht, om de taal te verlatijnen, er in eenige aanmerking; maar wijsgeerige bespiegelingen worden er niet geopperd; en wij konden ons van geen glimlachen onthouden, toen wij den E. . . . zagen opmerken, dat de alles overtreffende taalkenner den oorsprong der beide laatstgemelde naamgeslachten ontwikkeld had, door te verklaren, „ dat het werkende, het uitgevende, het stortende, het uitwerkende, het ondersteunende, ons een denkbeeld van Mannelijk, het lijdende daartegen, het ontvangende, het besluitende, het afhankelijke, van Vrouwelijke geeft.”

De E . . . . schijnt te hebben begrepen, dat de klanken der vokalen boven zijnen horizon klommen. Hij laat het althans daaromtrent bij het oude, en vermeldt met geen enkel woord, dat BILDERDIJK, op pag. 26 van de *Spraakleer*, aan iedere klinkletter een scherpen, een hellen, en een doffen klank toeschrijft, „ De SCHERPE klank, ” vervolgt de laatstgenoemde ” is die, waarin de vokaal in haar sterksten en snelsten galm wordt uitgesproken; als de *a* in *sta*, of *klateren*; de *e* in de eerste sylbe van *stede*, of *regen*; de *i* in *fi* en het Fransche *ville*; de *o* in *bode*, of *betogen*; de *u* in *ure*, of *stuwen* — De HELLE klank is meer onbestemd of hol in de vorming, en toont zich ten aanzien van de *a* in *lachen*, *waschen*, *klank*; ten opzichte van de *e* in *wel*, *met*, *he* vragende; van de *i* in *zich*, *pil*, *wit*; van de *o* in *kol*, *kolk*; van de *u* in *wurm*, *vul* — De DOFFE klank is *flaauw*; en verlaagt de vokaal tot eene bijna eenvoudige uitademing, welke behalven in de *a* en *o* (als meestklinkend) zich nauwlijks onderscheidt; ook duldt hij geenen accent. Men vindt er ten opzichte der *a* een voorbeeld van in den naam van *Bacharach*, waar de middelste *a* nauwlijks in 't geluid van *Bacherach* te onderscheiden is.”

„ Naauwlijks van de *e* in *Bacherach* ” zou elk ander mensch geschreven hebben; en het gebruik van een Duitschen naam, om een Nederl. klank aan te duiden, kan ook vreemd schijnen; maar er volgt een Nederd. woord met eene doffe *a*. Na eene lange uitweiding over dat woord, gaat BILDERDIJK dus voort: „ In de *e* is deze doffe klank noodwendig

het zwakst; doch hij is het niet minder in de *i*, en *machtige* klinkt niet anders, dan *machtege*." Welk eene zonderlinge schrijfwijze! „Dit is het zwakste; doch dat is niet minder zwak." Het volgende nopens de *o* is echter nog opmerkelijker. De SCERPEN en HELLE *o* afgehandeld zijnde, moet hier, pag. 28, van de DOFFE *o* gesproken worden. Ja tot deze behoort gewis BILDERDIJKS: „Doch omtrent de *o* is nog eene bijzonderheid waar te nemen, haar alleen eigen. Het is, dat zij inderdaad tweederlei letter is, naar mate zij met meer of minder *rommeling* (om het dus uit te drukken) wordt uitgesproken. Dit geeft haar tweederlei klank, onderscheiden in *vol* (plenus) en *hol* (vacuus). Deze twee klanken verliezen zich in den scherpen en verzachten zich in den doffen; doch zij zijn wezendlijk." Zij behooren dus noch tot de doffe *o* noch tot de scherpe; en de *o* van *hol* is, volgens BILDERDIJK, geenszins dezelfde, als die van *kol* en *kolk*. Daarentegen moet de *o* van *vos* bij hem dezelfde zijn als die van *bosch*. Want hij schreef in zijnen *Koekeloer*:

Dan hier op Sinon Vos

Werd uitgedonderd, als al vnochtend wech in 't bosch.

Deze bijzonderheden nopens de *o* leerde hij zekerlijk in de dagen zijner jeugd van de toenmalige Amsterdamsche zingers, die zoo veel bij hem afdeden, en door wie de Ridder LOOTS denkelijk ook tot deszelfs

En schudt met naar gehuil het bosch;

De lucht stort al haar plagen los.

werd opgeleid. Wat hiervan zij, BILDERDIJK heeft

driederlei *a*, *e*, *i*, en *u*, maar vierderlei *o*; trots TEN KATE, KLUIT en SIEGENBEEK, van wier vier foorten van *o* het gehalte intusfchen geenszins aan dat van BILDERDIJKS scherpe, helle, en tweederlei doffe *o*, gelijk.

Dat driemanschap stelt, namelijk, nevens eene *lange*, foms al soms niet verdubbelde, *a*, *i* en *u*, nog slechts eene *korte*, en nooit verdubbelde foort van die drie letteren, maar vierderlei *e* en *o*, als 1) eene *scherplange* in *been*, *doof*; 2) eene *zachtlange* in *geef*, *door*; 3) eene *scherpkorte* in *bel*, *rol*; 4) eene *zacht korte* in *de*, *dol*; waarbij wij het *vol* (plenus) en *bosch* van BILDERDIJK en LOOTS meenen te mogen voegen, al rijmt het laatste woord dan ook niet meer op *los* en *vos*; in welke beide woorden wij, om tot de oplossing van het raadsel te geraken, even als in BILDERDIJKS *hol* (vacuus), ondanks des mans geschrijf op *pag.* 28 der *Spraakleer*, dezelfde *o* denken te vinden, welke hij op *pag.* 26, in *kol*, *kolk* tot zijne HELLE klasfe bragt.

Van TEN KATE en KLUIT gewagend, schreef SIEGENBEEK, *Verhand. over de spelling*, *pag.* 118, 119, der uitg. van 1805: „De eerstgenoemde taalkenner heeft in het eerste deel van zijn onschatbaar werk — ten aanzien der *e* en *o* opgemerkt, dat niet alleen deze vokalen, kort zijnde, een zacht en scherp geluid vormen, gelijk in *gezel*, *bol* (opgezet) en *ból* (van een hoed), door ieder Nederlander gehoord wordt, maar dat ook de lange *e* en *o* een' zachten en een' harden, scherpen of hoogen klank hebben, meer of min zweemende naar eenen tweeklank; welke

laatste in *heelen* (heilen), *leenen* (mutuo dare), *hoo-
pen* (cumulare), *koolen* (caules) enz. plaats vindt ;
terwijl de eerste of zachte klank eigen is aan *helen*
(verbergen), *lenen* (leunen), *hopen* (sperare), *kolen*
(carbones), en meer dergelijken."

" Daar dit onderscheid van klank in de lange *o* en *o*" vervolgt de Hoogleraar " in de uitspraak van vele Nederlanderen, met name ook van de Amstel-
landeren, tot welke TEN KATE zelf behoorde, is verloren geraakt, heeft hij het wezenlijk bestaan van dit onderscheid in de gemeenlandsche taal door vele bewijzen onwederlegbaar betoogd." Nu volgt het betoog zelf naar hem en anderen ; en ten laatste besluit de schrijver der *Verhandeling*, pag. 130. " Het is derhalve volstrekt noodzakelijk in de spelling zorg te dragen, dat een zoo wezenlijk en belangrijk taal-eigen, door de verbastering der uitspraak, niet eindelijk geheel onkenbaar worde en verloren ga." Om zulks voor te komen, wordt nu de hard-scherp- of hoog-lange *e* en *o*, waar zij op geen medeklinker stuit, door eene verdubbeling van de vokaal aange-
wezen. Deze verdubbeling daarentegen, ten aanzien der zacht-lange *e* en *o*, in foortgelijke omstandigheden, niet gebezigd wordende, laten deze *e* en *o* zich, in die omstandigheden, genoegzaam van de scherp-lange onderscheiden. Men weet nu, dat zij in *lenen* (leunen) en in *kolen* (carbones) plaats grijpen, en de *e* en *o* van *leenen* (mutuo dare) en *koolen* (caules) integendeel hard-lang zijn ; maar in *ik leen* (do mutuo) en in *kool* (caulis) worden *e* en *o* nog steeds eveneens uitgedrukt, als in *ik leen* (leun) en

in *kool* (carbo); alwaarom de zwaarigheid ons nog niet volkomen opgeheven schijnt te zijn geworden.

Al moet men inmiddels overfijn van gehoor zijn, om het onderscheid tuschen de hard- of scherp- en zacht - lange *e* en *o* wel op te merken en bij de uitspraak steeds in acht te nemen; al werd dit hierom reeds voor BILDERDIJKS leeftijd door de Amsterdamse zingers niet meer gedaan; de Siegenbekers loopen echter weinig gevaar, om ten opzigte van *kool* (caulis) en *kool* (carbo) door den algemeenen stroom weggelleept te worden. Zij kunnen, naar het opgemerkte, aan die woorden zelve, en het dubbel *ik leen*, enz. wel niet zien, hoe dat alles uitgesproken worden moet; maar zij hebben slechts aan de meervouds en andere verbuigingen te denken; en, weigert hun geheugen hun daaromtrent soms den noodigen dienst, dan hebben zij immers hun Spellingswoordenboekje bij de hand, waar zij die verbuigingen kunnen vinden. Worden de *e* en *o* daarbij, en op geen medeklinker stuitende, verdubbeld, dan kan men zich verzekerd houden, dat zij in hetzelfde woord, ook buiten die verbuigingen, en op een medeklinker nederkomende, scherp - lang zijn. Dit zijn zij in de boven aangehaalde voorbeelden van *been* en *doof*, en talloos vele andere, bij welker verbuiging de dubbele *e* en *o* dubbel blijft, offchoon de verdubbelde lange *a* en *u* zich, in soortgelijke omstandigheden steeds door de onverdubbelde lange vervangen vinden, en de *e* en *o* dus verre zijn van in zoo eindeloos vele gevallen onverdubbeld lang te wezen, als de *a* en *u* in de verbuigingen van *baar* en *buur*, en in de werkw. *baren*, *buren*, enz. enz.

Onderdes befluite niemand uit alles te zamen, dat er in de *e* en *o* minder zwaarigheid gelegen zijn zou, dan in de *a* en *u*. Het tegendeel is waar; ofschoon men het onderscheiden van de scherplange en zachtlange *e* en *o*, zoo wanneer zij op een medeklinker stuiten, als wanneer zij de lettergreep eindigen, wezenlijk vrij ligt heeft gemaakt, en de gevallen, waarin men tegen verwarring van de onverdubbelde lange *e* en *o* met de korte waken moet, op verre na zoo menigvuldig niet zijn, als die gene, waarin men de onverdubbelde lange *a* en *u* van de korte heeft te onderscheiden. Dit laatste doet men, namelijk, met weinig moeite; en men zal ons bezwaarlijk een geval kunnen opnoemen, waarin zelfs zij, wier moederspraak het Nederduitsch niet is, en die zich op deszelfs aanleering toeleggen, dermate voor een averegtsch lang of kort achten van eene onverdubbelde *a* blootstaan zouden, als voor eene verkeerde uitspraak van *beker*, *hekel*, *gevel*, *bevel*, *beyver*, *beken* (Subst. en Imperat.) *beving* (Subst. en Imperf.) *besteling*, *bestelen*, *nestelen*, *nesteling*, *nestel*, *bestel*, enz. enz. nopens welk alles zulke lieden vaak zeer verlegen zullen staan, zoo lang men hun daaromtrent geen hulpmiddel verschafft, dat zij ten aanzien der *o* insgelijks overnoodig hebben.

Niet dat de onverdubbelde lange *o* zich moeilijker, dan de onverdubbelde lange *a*, van de korte vokaal derzelfde figuur laat onderscheiden; maar volgens BILDERDIJK zijn er drie, ja welligt nog meer, soorten van korte *o*; en, al houden wij ons minder aan hem, dan aan het meer bekend driemanschap,

echter dienen wij voor het minste twee soorten van korte *o* te ondersstellen, nopens welker verschillende klank de Hoogleraar SIEGENBEEK verklaart, dat hij scherp en zacht is, en, gansch anders dan die der scherplange en zachtlange *o*, door ieder Nederlander gehoord wordt. Hierom dient hij door hen, die onze taal aanleeren, wel degelijk in acht genomen te worden; en dit moet hun hoogst moeilijk vallen, daar men hun geene voldoende regels voor hunne uitspraak ten dezen vermag aan te bieden, ja niemand zulks tot nog toe beproefd schijnt te hebben, dan de enkele Heer VAN DER PIJL.

Deze laatstgenoemde schijnt de noodzakelijkheid van zulke regels voor onze Walsche landgenooten en vreemdelingen volkomen ontwaard te hebben, doch hij heeft het, althans in zijne *Grammaire Pratique*, niet verder kunnen brengen, dan tot de opmerking, dat de onverdubbelde *o* in *dom* en *don* en *alomme*, waar zij op eene *m* of *n* stuit, zacht-kort is. Scherp-kort is zij daarentegen meestal, wanneer zij op eene *r* en *s* nederkomt; doch er zijn hierop uitzonderingen, als *morsen*, *mos*, *bos*, *bossen*, *bosch*, en het bij LOOTS en BILDERDIJK daarop rijmend *los* en *vos*; ten ware men ondersstellen durfde, dat beide dichters zich ten dezen evenzeer aan de korte *o* vergrepen, als de eerstgenoemde, in hetzelfde couplet, en HIGT en BRANDT, door *op* en *top*, *lof* en *trof*, en *gedrocht* en *vocht*, als rijmwoorden bijeen te voegen, dichtregels leverden, bij welker voorlezing iemand, die de regte uitspraak van het tweede rijmwoord niet kende, daaraan een

lachverwekkenden klank geven zou. Dichtregels, welke hierom in het *eerste deel* van onze *Synonymen*, pag. 370 aangevoerd zijn, en bij welker thans vermelde slotwoorden men reeds bemerkt zal hebben, dat de onverdubbelde *o*, die op eene *p*, *f* en *ch*, nederkomt, dan eens scherpkort en dan eens zacht-kort is. Hetzelfde blijkt, ten aanzien der *o* die op eene *b* stuit, uit *waschtob* en *ik tob*. Voorts toonen :

*Ik doe geen enkel bod
Op die verlepte vod.
Hoe klaar bewees die togt,
Wat legertucht vermogt.
Bekleéd hem met een hoofschén rok;
Hij blijft nochtans een régte bok; en
Het schort hem in den bol.
Hij wordt gewis nog dol;*

dat het in vierderlei andere gevallen met de *o* eveneens gelegen is; die, ten slotte van deze beschouwing, in *bot vieren* scherpkort, of, volgens BILDERDIJKS aangehaalde woorden, hel, maar in *bot vangen* zacht-kort of dof is.

Wat nu ten behoeve van onze Walsche broeders en anderen, die de rijkstaal gaarne leerden, maar ongaarne om eene vaak verkeerde uitspraak van de korte *o* uitgelagchen werden — wat ten hunnen behoeve gedaan, daar zij met geene regels te helpen zijn? Wij hebben den Heer SIEGENBEEK de laatste *e* van *gezel* en de *o* van *bol* (van een hoed) met een klankteeken zien merken. Gevolgelyk is hij van zulk een hulpmiddel ter onderscheiding van de scherpkorte en zacht-korte *e* en *o* niet geheel vreemd; offchoon

hij, over de hulpmiddelen ter onderscheiding van de scherplange en zachtlange *e* en *o* handelend, op de volgende pag. 131 schreef: „Sommigen hebben de bovenstreping voorgeslagen; doch dit middel, hoe zeer zich om deszelfs algemeene bruikbaarheid in lettergrepen zoo wel, die op een medeklinker stuiten, als die met eene vokaal eindigen, in den eersten opslag aanprijzende, is nogtans aan groote zwarigheden onderhevig, en, blijkens de weinige of geene navolging, welke deszelfs gebruik gevonden heeft, bezwaarlijk in te voeren” Hij verzet zich wel voorts, pag. 105, tegen het plaatsen van een schrapje boven elke vokaal, waarop de klemtoon valt; maar, al wil hij, in geen van beide gevallen, schrapjes te baat genomen hebben, ter onderscheiding van de scherpen zacht-korte *e* en *o* heeft hij ze reeds gebezigd; en wij kunnen ons niet verbeelden, dat iemand der zijnen ons voor een afvalligen zal uitkrijten, om dat wij op grond van al het aangevoerde beweren, dat de aanleering van onze Rijkstaal grootelijks bevorderd zou kunnen worden, zoo men de scherpkorte *o* van *bol* (van een hoed) enz. althans in de leerboeken voor de Walen en vreemden, als *ò* teekende en ten aanzien van de scherpkorte *e* in *bel*, enz. op eene gelijke wijze handelde.

Dan zou *beyersyel* niet als *beversyel* uitgesproken kunnen worden; en, om de regte uitspraak van dit woord en duizend andere voor minkundigen te verzekeren, wenschten wij voorts de onverdubbelde *e* in *be*, *ge*, enz. wanneer zij lang is, als *e* geteekend te zien, zonder daarom aan de onverdubbeld- of

zacht - lange *o* soortgelijk een schrapje op te dringen. Neen, wij hebben het met de schrapjes voornamelijk op de *e* geladen, ja aan deze nog een derde schrapje toegedacht, dat ons niet minder noodig schijnt, dan de beide andere. Onze taal mist, namelijk, een vast schrijfteeken voor den klank der zevende letter van het Grieksche *A*. B. offchoon de Heer SIEGENBEEK, *Verhand*, pag. 89. zegt, dat het hooge geluid der Grieksche *η* met onze harde *e* overeenkomt, waarmede hij noodwendig de scherplange van *been*, enz. moet bedoelen, welke op zijne vokalenlijst de eenige is, die *hard* kan worden genoemd.

Al was dit wezenlijk zoo, en hadden niet de Amsterdamsche zingers en anderen de *e* van *been*, enz. zelfs tot de zachtheid der *e* van *veen*, enz. verlaagd, dan zou de *ee*, als voor de scherplange en zachtlange *e* beide gebruikt, nog geen genoegzaam doorgaand kenteeken van den klank der Grieksche *η* opleveren. In *been*, enz. blijkt de oorspronkelijke scherplangheid der vokaal uit de verbuiging des woords; maar *peerle* is voor geene verbuiging vatbaar, in welke de verdubbelde *ee*, zoo zij niet scherplang was, door eene onverdubbelde had kunnen worden vervangen. Hierom kan de *ee* van *peerlen* voor geen kenmerk van hare scherplangheid in het enkelv. gehouden worden; en blijkt dus hare scherplangheid in het meerv. evenmin. Dat zij intusfchen scherplang zijn en genoegzaam aan de Grieksche *η* gelijk staan moet, bewijst pag. XIX der *Voorrede van onze Synonymen*, waar *peerle* van het oudduitsch *beere* (bezie) afgeleid wordt; zonder dat er daarbij iets van het peervor-

mige in aanmerking komt, dat geene doorgaande eigenschap der peerlen is, en, hierom door BILDERDIJK ten onregte voor de bron van derzelver naam gehouden, ons niet verplicht, om de *ee* in *peerle* aan de zachtlange van *peer* gelijk te stellen.

Om het scherplange van die *ee* ondubbelzinnig uitgedrukt te zien, wenschten wij dat men *perle* schreef; het gene, zoo de *el* bij ons eenmaal in zwang was gebragt, door *perel* kan worden vervangen; welks laatste *e* daarentegen, zoo de eerste ongeteekend bleef, door minkundigen als scherpkort kon worden uitgesproken. In plaats van *blaten*, *blaeten*, of *bleeten*, lazzen wij voorts gaarne *bliten*; in plaats van *waereld*, of *wereld*, *wêrld*; in plaats van *heir*, of *heer* (exercitus) *hêr*; daar *Heer der hêrscharen*, wat ook de eerw. schrijvers van het derde stuk des *Taalkundigen woordenboeks* verkozen, ons op den kansel beter voldeed, dan *Heer der heerscharen*; doch bovenal zagen wij het gebruik der *el* gaarne ingevoerd, om aan HOMERUS, in Nederduitsch schrift, deszelfs regten naam te kunnen geven, en er, nevens de namen der tweede, zesde, zevende en achtste letters van het Grieksch A. B., menige andere vreemde benaming even juistelijk te kunnen uitdrukken, als wij zulks laatstelijk, in de *Betere toekomst voor Nederland*, ten opzichte van *hemerodromoi* deden.

De *i* van BILDERDIJKS *machtige* wordt door hem niet slechts *dof*, maar ook *toonloos* genoemd. Daartegen hebben wij volstrekt niets; en wij kunnen ons nopens die soort van *i* beter met hem ver-

eenigen, dan met VAN DER PIJL, die ze *lang* noemt. Zij is in BILDERDIJKS voorbeeld, en in *muzikaal*, *muzikant*, enz. niet minder kort, dan BILDERDIJKS dusgenoemde helle *i*. In welke gevallen wij haar met een schrapje gemerkt, en waarom wij *muzijk* of *mu-ziek* door *muzik* vervangen, wenschten te zien, vermeldt de *Voorrede* van onze *Synonymen*, pag. XVI. Pag. XIX verklaarden wij, boven de *u* geenerlei schrapje noodig te achten, en verzetteden wij ons intusfchen tegen VAN DER PIJL en anderen, die de *u*, als zij op geenen medeklinker, of slechts op de *w*, nederkomt, steeds lang achten; een wanbegrip, waarin BILDERDIJK evenzeer, als het meergemeld drietal, schijnt te deelen. Hij schreef althans, *l.l.* nopens de doffe *u* „ dat zij, buiten de samenstelling van woorden in geene toonlooze fylbe plaats vindt.” Het tegendeel blijkt uit:

Huppelend naderde 't dansgrage negental:

't Riep: muzikant! muzikant! rep uw vedel!

Gevolgelyk zijn er evenzeer twee foorten van korte *u*, als er twee foorten van korte *i* gevonden worden; van welke en de korte *u* de foort, die op een anderen medeklinker, dan de *w*, nederkomt, eene uitspraak heeft, waarmee de Walen gansch onbekend zijn, en mondelingsch onderrigt noodig hebben. Zij moeten tevens verwittigd worden, dat de korte *a*, wanneer zij op eene *d*, *l*, *n*, *s*, en *t*, stuit, zoo als in *bad*, *bal*, *ban*, *bas*, enz. eenen bijzonderen klank heeft, welke van dien der korte *a* in *drab*, *dragt*, *vracht*, *laf*, *lam*, *lsp*, *nar*, enz. grootelyke

verschilt. Anders zullen zij ons *mal* als het Fransche *mal* uitspreken, deswegens uitgelagchen worden, en het euvel nemen, dat zij zich met eene taal hebben op te houden, waarvan zelfs de uitspraak in de leerboeken niet behoort ontwikkeld wordt; eene ontwikkeling, noemens welke wij, krachtens eenige handeling daarover, hier nog bij voegen, dat zij den Hoogleeraar SIBGENBEEK sinds lang niet minder noodig scheen, dan wij haar oordeelen; en eene ontwikkeling, waarbij er wel door BILDERDIJKS drie soorten van korte *o* geene verandering in de vokaalverdeeling van het driemanschap zou worden gemaakt, maar er toch bij de twee soorten van lange *e*, welke in die verdeeling begrepen zijn, eene derde door *è* aangeduide komen zou, en de korte *a* en *u*, even als de korte *i*, in twee soorten zouden worden gescheiden.

De zaak der klinkletters afgehandeld hebbende, begeben wij ons tot de afbreking der lettergrepen, waarover BILDERDIJK zich in deszelfs *Spraakleer* bij herhaling uitlaat. Hij scheen ons, toen wij het midden van pag. 51 naderden, genoegzaam op weg te zijn geraakt, om tot den waren staat des geschils, waarover in de *Voorrede* van onze *Synonymen*, pag. KVII, eenigzins gehandeld wordt, door te dringen; maar, ach! toen wij voortfazen, zagen wij alles wederom jammerlijk oppervlakkig afloopen. Be-

weerd hebbende, dat men de medeklinkers tusschen de vokalen der verschillende lettergrepen niet afzonderlijk tot eene van die lettergrepen te huis brengen moet, zegt hij, dat die verkeerde handelwijze uit de afbreking der woorden in het schrijven gesproken is; en die afbreking is volgens hem drieërlei. „Het eerste” stelsel daaromtrent, vervolgt hij „is het Latijnsche, willende dat men, waar het woord zich niet in twee woorden verdeelen kan, alle konzonanten, die te zamen uitgesproken kunnen worden, aan de volgende vokaal toe eigene, en dus, b. v. *ho-sia* en *i-gnorans* schrijve. Het tweede is dat der tegenwoordige Engelschen, die zoo veel konzonanten zij kunnen, aan de eerste vokaal of fylbe toevoegen, en dus, b. v. *burn-ing*, *spirit-ed*, *knitt-er*, *heav-en*, schrijven. Het derde is bij ons aangenomen, en deelt twee middelkonzonanten gelijkelijk, als in *mun-ting*, *stel-len*, *fil-te*, *kwis-ting*, voor het overige de enkele konzontant tot de volgende vokaal brengende” en bij voorb. *moe-ten* schrijvende.

Deze laatste afbreking van de woorden keurt de spraakleeraar boven de beide andere goed, mits de woordafleiding door geen schrijven van *luts-ter*, *meester*, enz. gekrenkt worde; (welke woordafleiding, onder het welnemen van Neerlands grooten taalkenner, evenzeer lijdt, wanneer men *kwis-ting*, *mun-ting* schrijft;) en er komt bij zijn oordeel over de deugdelijkheid van onze gewone afbreking der woorden, of lettergrepen, nog een tweede mits. *Moeten* moet noch als *moe-ten* noch als *moet-en* uitgesproken

worden, maar als *moeten*. Men moet den tuschenconsonant in het spreken aan beide syllaben verbinden, zonder dat de afbreking bij het schrijven daarop eenigen invloed hebbe. *Stellen* behoort voorts niet uitgesproken te worden, als of er eene dubbele *l* in het midden stond, maar die *l* moet eene langer uitgerekte consonant zijn, zoo als *aa* niet tweemaal *a* maar eene verlengde *a* is. Daarentegen is de *ff* in *kwisting*, *meester* en *luister*, offchoon hij het niet pitelegt, zekerlijk volgens hem eene zaamgestelde letter, die evenmin als de *sp*, *str*, *ng*, enz. verdeeld moet worden. Dit moet voorts ook ten opzichte van de *ch* niet geschieden; en men behoort haar, aangezien zij zich aan weerskanten mededeelt, in *lachen*, *lichtzaam*, enz. evenmin met eene tweede *ch* of met eene *g* te verdubbelen, als in *Lochem*, *Meehelen*, enz.

Zie daar des mans gevoelen zoo duidelijk voorgesteld, als ons eenigzins mogelijk was. Hij zelf heeft het nog duidelijker willen ontvouwen, en zich evenwel door twee Hoogleraren niet kunnen doen verstaan; offchoon hij hen daarbij door geene scheldwoorden hinderde. Had hij zich hierin toegegeven, welligt was het beter gelukt. Want, om bedaardelijk te schrijven, moet hij zich een geweld aandoen, waaronder alles stijf en gedwongen wordt; maar, geeft hij zich aan zijne drift over, dan berst er een rollende woordenvloed los, in welke de Heer SIEGENBEEK, offchoon boven anderen het voorwerp, *Taalk. bed. pag. 58*, eenen verwonderlijken rijkdom vindt. Hoe het zij, hij besloot zijn geschrift over het vermelde daarmede, „ dat de geadspireerde konzonant

(*ch*), als zijnde in der daad *kh*, geene verdubbeling noodig heeft, dewijl zij zich aan wederzijde mededeelt.”

Nu sleepte het woord *geadspireerde* den Heer KINKER, die de *Spraakleer* in den *Recensent ook der Recensenten*, XX deel, gerecenseerd en kluchtig met den man omgesprongen heeft; dien Hoogleeraar sleepte het gezegde woord zoo geheel weg, dat hij op de *mededeeling aan wederzijde* volstrekt niet vattede, maar, pag 128, straks na de aanvoering van BILDERDIJKS woorden; over het *geadspireerde* van *ch* en *f* begon te handelen, om den man te overtuigen, dat men, *lachen* schrijvende, ook *keseu* voor *keffen* zou moeten schrijven; en een en ander, naar de regelmaat onzer spelling, noodwendig *la-chen* en *ke-fen* zou moeten luiden.

De Heer SIEGENBEEK rekende de omschrijving van de *ch* door *geadspireerde konzonant* min ter zake, en schreef, *Taalk. bed. pag. 66*, nopens het overige: „Het is mij hierbij niet volkomen duidelijk, of de *ch*, naar zijn gevoelen, dit vermogen van wederzijdsche mededeeling ten gevolge van hare dubbelvormige gedaante, of van haar eigenlijk wezen, oefent. Het eerste kan, dunkt mij, bezwaarlijk zijne bedoeling zijn; en voor het laatste zie ik mede geen grond, daar men alsdan zou moeten aannemen, dat dezelve *ch* niet enkel naar het uiterlijke aanzien, maar in waarheid, een dubbelen medeklinker bevatte; 't geen, mijns bedunkens, ongerijmd is.”

Onzes erachtens komt alles eenvoudig hierop neder: Als er in een spelboekje *la-chen* staat, wil

BILDERDIJK, dat de leerling *la* niet uitspreke, als of er tusfchen hetzelfde en *chen* geen verband was; in welken gevalle de *a* niet aan die van *lach* gelijken zou. De kinderen moeten vooruitzien, en wel bedenken, dat er straks eene *ch* volgt, welke bij de uitspraak van het gezamenlijk woord zoo veel invloed op de *a* hebben moet, dat deze er gansch anders, dan in een op zich zelf staand *la*, klinkt. Eveneens wil de spraakleeraar zekerlijk door de kinderen ten aanzien der *t*, *o* en *e*, van *li-chaam*, *Lo-chem*, *Mechelen*, enz. ook gehandeld hebben; of hij wil, dat de onderwijzers hen zoo doen handelen. Kon men nu genoegzaam vaststellen, dat er wezenlijk zoo gehandeld worden zou, dan zouden wij uit *lachen*, *li-chaam*, *Lochem*, *Mechelen*, enz. voor de regte uitspraak haast nog minder nadeels duchten, dan wel uit *lagchen*, *ligchaam*, *Logchem*, *Megchelen*, enz.

Zal er intusfchen door de leerlingen, of bij achteloosheid van hunnen kant door de onderwijzers, wel genoegzaam aan BILDERDIJKS begeerte voldaan worden? Deze vraag blijft er overig; en dan nog twee andere: zal niet de fchrijfwijze van *la-chen*, enz. in de spelboekjes, als er eens op de wederzijdfe mededeeling te weinig wordt gelet, eenen nadeeligen invloed op de uitspraak hebben? en zullen niet zij, die den klank der *a* in *lachen* werkelijk naar de volgende *ch* regelen, bij de eveneens onverdubbelde *a* van *baren* naar de *r* vooruit zien, en aan die *a* foortgelijken klank geven, als dezelve in *bar* heeft? Zij zouden toch uit BILDERDIJKS algemeene gezegden moeten besluiten, dat de *r* in *baren* zich,

even als de *ch* in *lachen*, aan weerskanten mededeelde; en de man zou zijnen regel nopens de wederzijdſche mededeeling der tufſchenconſonanten alſo zorgvuldigſt hebben te bepalen, of alle lange vokalen zouden, om haren klank voor een tufſchenconſonant niet te verliezen, moeten worden verdubbeld; ten ware men ze met zulke ſchrapjes begeerde te merken, als wij nopens de middelſte *e* van *beſtelen* hebben voorgelagen. Dit ongemak komt bij onze innige vrees, dat leerlingen en onderwijzers hunnen vermelden pligt bij het ſpellen vaak ſlecht betrachten zouden en de uitspraak daaronder lijden zou. Gevolgelijk helt de ſchaal bij ons wederom ten voordeele van dat *lagchen* en *ligchaam* over, waaraan de Heer SIEGENBEEK, onmiddellijk na dezelfs aangehaalde redekaveling, te minder vaſt kleefde, daar men kwalijk *Logchem* en *Megchelen* kon beginnen te ſchrijven.

BILDERDIJK kan, van zijnen kant, tegen de invulling der *g* in *lachen*, enz. te minder blijven aandruifchen, daar hij, pag. 32 der *Spraakleer*, beweert, dat die letter in menig ander werkwoord werd ingevuld. De buitensporige uitbreiders van de Griekſche Analogie naſtrevend, leidt de immer uiterſten drijvende man *dragen* en *wegen* van *draën* en *weën* af; en het kon volgens hem niet anders, of de beide laaſte woorden moeſten tufſchen hunne klinkers eene *g* aannemen; uitgezonderd dat *draën* ook eene *w* en *weën* eene *j* aannam. Hiermede laat zich inmiddels de *g* van *lagchen*, dit erkennen wij, nog zoo krachtdadig niet tegen hem verdedigen, als de *j* van *boeijen*, enz.

of de *w* van *bouwen*, enz. waaromtrent des mans aanval op den Leydschen Hoogleeraar, in de *Taalk. bed. pag. 58 en volg.* met lustige *argumenta ad hominem* is afgeweerd. Echter meenen wij niet alleen genoegzaam te hebben aangetoond, dat BILDERDIJK over de wederzijdsche mededeeling van de *ch* in *lachen* en andere tusschenconsonanten niet genoegzaam heeft doorgedacht; maar wij denken tevens te kunnen bewijzen, dat het eerste begrip van zulk eene mededeeling aan weerskanten door hem niet dan bij gebreke van ander doordenken is opgevat.

Die mededeeling moest hij, om zijn *lagchen*, enz. staande te houden, wel aangrijpen, zoo haast hij de tegenwoordige wijze van woorden- of syllabenafbreking in de spelboekjes, enz. had goedgekeurd; eene afbreking, waarover hij haast even nadenkenloos, als over de gezegde mededeeling, uitweidt. Want in de aangehaalde voorbeelden van *moeten*, *stellen*, en alle dergelijke, verschilt zij van de Latijnsche niet; en zij is voorts in *kwisting*, en *munting* even gebrekkig, als, naar zijne eigene tamelijk onwettende aanmerking, in die van *meeſter* en *luiſter*. Haar in zulke en dergelijke woorden afkeurend, had hij als spraakleeraar behooren op te geven, welke afbreking hij dan toch goed vond, die van *meeſter*, *luiſter*, en gevolgelijk ook die van *kwiſting*, of die van *meest-er*, *luist-er* en *kwist-ing*, waarbij die van *munt-ing* voegen zou. In het eerste geval zou alles naar de Latijnsche afbreking geregeld, maar er voor *munting* geen raad zijn. In het laatste geval zou men nopens dat woord en *kwisting*, *lui-*

ster en *meester* de Engelsche afbrekingswijze volgen, welke dan ook in het overige zou moeten worden gevolgd. In beide gevallen zou de man een van zijne drie stelsels verliezen; alwaarom hij de zaak onbeslist schijnt te hebben gelaten.

Daarentegen willen wij ze beslifen; waartoe onze moederspraak, het Vriesch, ons meer dienst doet, dan de Amsterdamsche zingers den spraakleeraar ten aanzien der *o* van *vos* en *bosch* hebben gedaan. Er is dan, om kort te gaan, eigenlijk slechts tweederlei wijze van syllabenafbreking, de Latijnsche; waarnaar de Franschen zich hebben geschikt, en de Vriesche, waarmee de Engelsche overeenkomt. Naar de Latijnsche en Fransche begonnen Vlaamsche, Brabandsche, Hollandsche en verdere Nederlandsche schrijvers zich ten aanzien van hunne taal te gedragen, en deze schikte zich naar die behandeling veelal tamelijk wel, doch bleef echter verre van zulks algemeen genoeg te doen. *Mu-nting* ging niet aan. *Magtig*, *ambten*, *bulten*, *boorden*, en honderden van huns gelijken, lieten zich evenmin op de Fransche en Latijnsche wijze afbreken. Des verzon men de afbrekingswijze, welke Neerlands groote taalkenner als de onze voorstelt, doch inmiddels, ten gevalle der woordafleiding, in *luister* en *meester* evenmin ingevoerd wenschte te zien, als zij ons in *munting*, *magtig*, enz. enz. eigenlijk behaagt.

Onze taal schijnt, om kort te gaan, iets van den stijven en kregeligen aard der volken te hebben; tot welker nakomelingschap de meeste Vlamingen en Brabanders, benevens de Zeeuwen, Hollanders, Utrecht-

schen en verdere Noordelijke Nederlanders behooren; een aard, welken de taal inzonderheid op den grond vertoont, waar zij alomte genoegzaam onveranderd in zwang bleef, tot dat de Utrechtsche Unie en het Protestantismus er veel verandering medevoerden, en de Vrietsche stedelingen hunne leeraars meer en meer wenschten na te spreken. Toen werd met name het ronde *ik hab sjoen* in de Vrietsche steden door het elendige *ik heb zien* vervangen, waarmee de E... beweest, in hoe verre hij met de moeder van het Noord-Nederlandsch, en zuster van het oud Saksisch en echt Engelsch, bekend was, aan welke hij beleefdelyk den naam van *Frietsche tongval* geeft; offchoon de jongste beschrijver der Nederlanden haar slechts met den naam van *boeren Vrietsch* had afgezet. Ten zelfden tijde ontstonden er duizend en duizend andere basterdsprekwijzen, waarin de ongenegenheid van het Vrietsch, om zich naar het Hollandsch te laten plooijen, ten klaarste doorstraalt.

Hierover verbaast zich welligt iemand, die, krachtens het reeds door ons gemelde en buiten dien ook welbekende, weet, dat het verschil van taal tuschen de bewoners van het gewezen Zuidelijke Vrietsland en het Noordelijke uit geen verschil van afkomst spruit. „Spruit het dan uit een verschil van klimaat of grond?” vraagt welligt iemand. Wij antwoorden volmondig neen; maar daaruit, dat het thans nog *Vrietsland* heetend plekje gronds de gemeenschap met Holland, door welke de Vrietsche stedelingen zich tot eene jammerlijke verknoeiing van hunne voorvaderlijke taal laten drijven, eerst voor derdehalve

eeuw erlangde, maar Holland en het Sticht een gansch aantal eeuwen vroeger tot eene gemeenschap met Duitschland geraakten, welke den grootsten invloed op deze landen had.

Holland, welks leenheerschap den Utrechtschen Prins-Bischof, in 1064, door Keizer HENRIK IV opgedragen werd, en al, wat dien Prelaat nog onmiddelliker gehoorzaamde, behoorde immers genoegzaam sinds de opkomst van het Duitfche Keizerrijk tot hetzelfde; en men had bijzonderlijk te Utrecht, waar Keizers en Rijksgrooten zich vaak een geruimen tijd lang onthielden, veel verkeer met Duitfchers. Ten gevalte van dezen boog men nu zijne taal meer en meer naar het Hoogduitsch. Daar *sin* ia hetzelfde voor telwoord en lidwoord tevens diende, ftelde men het Utrechtsche lidwoord ook aan het telwoord gelijk. Men gaf aan *miin* en *fin* na genoeg den klank van *mein* en *sein*; ja men deed dien der Vriefche *ii* ook elders, zoo veel men kon, naar dien van het Hoogduitsche *ei* zweemen.

De ondergefchiktheid, welke de Duitfchers trapswijze in hoogere en lagere foorten van menfchen verdeelde, zoo veel doenlijk ook te zijnent invoerende, poogde men hunne wijze van elkanderen aan te fpreken in het Utrechtsche en Hollandsche almede in te voeren. Men vermeed daarbij meer en meer het enkelvoudig *du*, of *dou*; ja *gij*, of *fij*, verving hetzelfde ten volle; offchoon de Duitfchers, in overeenkomst met Franschen en Engelschen, hun enkelvoudig *du* nog meermalen gebruiken. Men volgde de Duitfchers voorts in hunne overige onderworpenheids-

volle begroetingen, welke daarentegen in het Fransch niet voorkomen, omdat de Fransche Hertogen, Graven, enz. in veel sterkere afhankelijkheid van hunne Koningen gehouden werden, dan de Keizers in Duitschland vermogten in te voeren, of er bij den hoogen adel in Engeland ooit plaats greep.

Van hier dat men de Fransche Hertogen wel bij geschrifte met een *Votre grandeur* en *Monseigneur*, maar toch bij monde slechts met een *Monsieur le Duc* begroette, en al de lagere adel zich in Frankrijk met een *Monsieur le Vicomte*, enz. vergenoegen moest, maar de Engelsche Hertogen met een *Uwe genade* aangesproken werden, hunne oudste zoons den titel van *Markgraaf*, of *Graaf*, hunne jongere zoons dien van *Lord* en hunne dochters dien van *right honourable* voerden, een *Markgraaf Hoog-edel*, deszelfs oudste zoon *Graaf*, of *Burggraaf*, de jongere zoons *Lord* en de dochters *right honourable* heetten en nog heeten, de oudste zoon van een *Graaf* als *Burggraaf* of *Baron* betiteld wordt, de jongere zoons *honourable* genoemd worden, enz. Zie het *Bijvoegsel* uit THIEBAULT op de *Brieyen over Engeland* door NECKER's kleinzoon, *Nederd. vert. pag. 329*, en vergel. WENDEBORN's *Grootbritanje*, I d. p. 32.

In Duitschland heerschten de grooten over hunne onderhoorigen als Souvereinen, en werden zij door dezelve demoedigt geëerbiedigt. Van hier het *schmeichlend biegen* en *schmiegen* in de Hoogduitsche begroeting van Hertogen, Graven, Baronnen en allerlei aanzienlijken, met benevens eene verscheidenheid van titels, welke men nergens ter wereld zoo groot

vindt, als in de fleemige taal der Teutonen, onder welken zelfs menige Baron fouverein heer en meester over de zijnen was, en dezen deszelfs *genade* onophoudelijk inriepen. Vriesland was daarentegen wel geen land zonder adel, als Noorwegen; onheugelijk oud waren er zelfs de geslachten der Jonkers; maar onheugelijk oud was tevens de vrijheid der overige Vriezen. Begeerde de eene Jonker des anders slot te bestormen, zoo vond hij, buiten de bruikers van zijne landerijen, geene hulp, dan welke hem gansch vrijwillig werd verleend, na dat men de koeijen gemolken had, en daarop al, wie rap en knap ten oorloge was, bij tromslag uitgenoodigd was, om het grapje van den dag deelnemend bij te wonen.

De Hollandsche *Heer* dreef integendeel zijne *knechten* des noods met den stok ten strijde; vooral na dat hij, om Grafelijke hulp tegen rebellen te kunnen verwerven, den Graaf hulp toegezegd en hem ten leenheer aangenomen had; hetgene de Hollandsche edelen voor en na deden, maar de Vriesche zelfs niet konden doen; daar Vriesland nimmer een Graaf had, welke dien naam met eenig wezenlijk regt voerde; wat ook de Hollandsche historiefchrijvers verzonnen hebben. Eenmaal dachten de Staverfche Vriezen hunnen handel te zullen bevorderen, als zij van de Hollandsche Graven privilegien kochten, en schouten voor zich en de omstreken aannamen; maar die schouten regeerden er nog veel korter tijd, dan de Utrechtfche bischoppen het Overkuinrefche (*oertjongerske*) Vriesland door tusschenkomst van een Graaf beheerden, die zijn slot aan de Kuire had, vandaar over

een deel der Stellingwerven gebood, en verderheen zoo veel stroopte, als hij kon; tot dat ADA's oom WILLEM een verdrag met de Vriezen sloot, om hun land ten Westen van de Kuinre door het bouwen en bezetten van zijn Oosterzeesch slot te helpen dekken.

Dat beheer van het Overkuinresche door de Utrechtschen had intusfchen ten gevolge, dat het Vriesch er haast even als in Drenthe, Groningen, Overijsfel, het Sticht en Zuid- en Noord-Holland verbasterde; waar de taal ten gevolge van het voorgemelde steeds gedweër, smediger en slepender werd, en de naamwoorden denkelyk meer en meer met zulk eene stomme *e* gefloten werden, als er volgens BILDERDIJK de eindletter van alle woorden zou zijn geworden, en eindeloos vele Vriesche mansnamen, die anders te kort zouden zijn gevallen, ingelyks fluit, om dezefde reden achter een aantal substantiva gevonden wordt, maar achter vele andere nimmer kwam, en byzonderlyk aan *sins*, door lieden, die gaarne een weinig hollandiseerden, vergeefs opgedrongen schijnt te zijn geworden; zijnde het althans aan hem, die in Vriesland het eerste voorbeeld van eene gefchorene kin gaf, en hierom den bijnaam van *scherne* ontving, gewis nimmer opgekomen, om zich *Wiibe van Groveslinze* te noemen.

Even als het woord, dat wij nimmer anders, dan *sins*, hoorden uitspreken, behielden ook de gezamenlyke telwoorden, uitgezonderd het enkele *trije*, den staanden klank van *yen* (of *ien*, want *i* en *y* werden in het schrijven vaak verwisfeld) *twa*, *fjourwer*, *fitf*, *segs*, *sân*, *acht*, *njuggen*, *tjien*, enz. Er is in het

Vriesch geen spoor van HÆLU's slepend *viere*, waabij wij BILDERDIJK nog een *drie*, *zesse* en *wachte*, hebben zien voegen, en waarin wij eenig spoor van de overheersching, welke het volk had geknakt, meenen te ontwaren. De Engelschen hebben hun *one*, *two*, *three*, *four*, *five*, *six*, *seyen*, *eight*, *none*, *ten*, enz. Zij sluiten dus ten minste twee van hunne telwoorden met eene stomme *e*; doch zulks bewijst, evenmin als het gebruik van dezelfde *e* achter talloos vele andere Engelsche woorden, dat hunne taal van eenen slependen aard is. Zij bijten die *e* allerkortst af en pakken hunne woorden straks frisch aan. Zulks heeft veel van het fiere en kregelē, dat hunne hogere en lagere Aristocratie hun nooit benomen heeft; en hunne afbreking van de lettergrepen getuigt daarvan almede.

Die syllabenafbreking grijpt nu bij het Vriesch ingelijks plaats, en had in het verdere Nederduitsch ook nog steeds moeten plaats grijpen, bijaldien geene slaafsche navolging van Latijnsche en Fransche spelkunstenars de goede Nederlanders eene taal had doen verkrachten, welker Oud-Vriesche en Oud-Saksische aard zich onder dat geweld nimmer zoo volkomen vlijde, of er rezen tegen den ingevoerden regel bezwaren op, welke in de spelboekjes der Siegenbekers eindelijk zijn *doorgehakt*. Of nu zulks in eenig opzigt min handig moge zijn gedaan, dit is een vraagstuk, waarbij de maatschappij zoo uiterst weinig belang heeft, dat men alle redetwist daarover beneden zich zou moeten achten, kon het niet tot bevordering van de rust der zamenleving, en de genoegens van

onderwijzers en leerlingen, schijnen te strekken, dat men een hoog opgevijselden betweter, en een broodschrijver, die zich zwakheidshalve onder des anders vleugelen begeeft, genoegzaam nadrukkelijk onder het oog bragt, wat zij grondig hadden moeten bestuderen, eer zij zich vermaten, om ter zake van het Nederduitsch papier te bekladden, en op vervorming van spelboekjes, kleinere en grootere spraakleeren, en wat niet al, aan te dringen.

Bij den strijd over SIEGENBEEKS *lagchen* gewaagden wij, om ten spoedigste van dat vervelend geharrewar over eene ellendige kleinigheid af te zijn, slechts met een woord van dingen, welke op geene onbeduidende vitterijtjes nederkomen. Daarover wenschen wij thans nog een weinig nader te handelen.

Wij toonden, hoe ver des E... *ik heb zien* van het eigenlijke Vriesch af is, waarin men *ik hab sjoen* zegt. Dit laatste noemden wij, in vergelijking met deszelfs ellendig namaakfel, *ronde*. Thans noemen wij het allezins *natuurlijk*. Het deelwoord *sjoen*, dat met *heb* den dusgenoemden verledenen tijd vormt, het *sjog* (zie) en het *sjen* (zien) hebben alle aan hun hoofd een *sj*, welke aan het hoofd van *sjietten* (schieten) ingelijks staat, en evenzeer tot de schichtige beweging van een afgeschoten pijl behoort, als de gelijkelijk uitgesprokene *sch* van het Hoogduitsche *schiesfen*. In *schieten* klinkt inmiddels de *sch* gansch

anders, en zoo, dat zij die schichtige beweging niet meer herinnert. Van waar dat onderscheid?

Eenige opheldering verschaft JOANNIS SECUNDI *Iter Hispanicum*, achter de nieuwe uitgave van deszelfs gedichten door den Hoogleeraar BOSSCHA, *Tomus II*, pag. 247, waar de beroemde Hagenaar verhaalt, dat hij den laaften Mei 1533 het middagmaal te *Kieverein* hield. Dus heet de plaats, welker naam men algemeen *Chievrain* schrijft, op die *bladz.* driemaal; ten bewijze dat de *ch* oudtijds als *k* uitgesproken werd. In overeenkomst hiermede hebben wij zelven *chapeau* aan de Fransche grenzen meermalen *kapoo* of *kiapio* hooren uitspreken, en beantwoordt het Fransche *chambre*, *chapelle* en *chat*, aan het Neduitsche *kamer*, *kapel* en *kat*. *Charles* is bij ons *karel* en *chèvre* bij de Latijnen *capra*. De uitspraak der *ch* als *k* is dus de oudste. Zij werd in het Nedederduitsch voorts zoo als in *lach* uitgesproken, en de klank, welken zij aldaar heeft, komt in *schieten*, enz. bij die van de voorafgaande *f*. In het Hoogduitsch heeft zij daarentegen achter de *f* den klank der *j*, welken de Saksen, Mentzenaars en anderen, tevens aan de *g* schenken, wanneer deze eene *e* of *i* achter zich heeft; in welken gevalle zij bij de Franschen haast eveneens uitgesproken wordt, als de *ch* heden ten dage. Na genoeg op die wijze sprak men nu de *sch* denkelijk in *schieten* uit, toen men het oude *sjieten*, om de Hoogduitschers te believen, op de gezegde wijze begon te schrijven. Het oude *sjieten* zeggen wij; want zoo schreef men het Vriësche woord zekerlijk; en de schrijfwijze van *sjietten* ont-

stond niet, voor dat G. JAPICX en anderen de Hollandfche wijze van syllabenafbreking in Vriesland begonnen in te voeren, welke eene verdubbeling van middelconsonanten vorderde, waarmede men niets te maken had, toen men aan de oude afbrekingswijze nog zoo getrouw bleef, als de Engelschen steeds gebleven zijn; toen men derhalve het meergemelde woord als *ffiet-en* afbrak, en de afbrekingswijze van *bled-en* (bladen of bladeren) volgde, in plaats van met den Bolswarder schoolonderwijzer *bledden* te schrijven. Hij zelf schreef nog *gebrecken* (gebreken), en zou het *honnem* (honden) van een ander in plaats van *hoon-en* (waarover zie EPKEMA'S *woordenboek op G. JAPICX*, in HUWN) zoo hij het gelezen had, zekerlijk hebben afgekeurd. In het Hollandsch had men daarentegen het meervoud van *at* door *atten* moeten uitdrukken, zoo men *aten* niet op zijn Oudvriesch en Engelsch afbreken, en echter de verbastering der *a* in dat woord voorkomen wilde; welke Neerlands groote taalkenner, wien de Amsterdamsche zingers zoo vroeg van den echten klank, der *a* doordrongen, voorts in *wij baden*, enz. bejammert.

Het als *ffiet-en* afgebroke en in den klank van deszelfs *ie* aanvankelijk evenmin, als in dien van deszelfs *ff*, aan het tegenwoordige *schieten* gelijkend, woord nam, toen het de *ch* in plaats van de *j* ontvangen had, mettertijd niet slechts den tegenwoordigen klank van deszelfs *ie* aan, maar ook dien van deszelfs *sch*; en wij zoeken de reden van dit laatste verschijnsel in den klank van de *ch* op zich zelve. Wetende, dat de Fransche uitspraak van die dubbele

letter eene nieuwigheid was, welke geweerd moest worden, dacht men dat zij in de *sch* van *schieten* doorgedrongen was, wilde men ze daaruit verbannen, en sprak men hierom in het meergemelde woord en vele andere, de *ch* achter de *f* uit als in *scheren* en *schoot*, waar de tegenwoordige klank der Nederduitsehe *sch* door den Grieksehen oorsprong aanbevolen werd. Men ijverde voor de uitbreiding van het gebied van dezen klank, als wederkeerig in Vriesland voor dien van de *ii*. Deze door de Utrechtschen en Hollanders alomme naar de Hoogduitsehe *ei* gewrongen vindende, dacht men, dat zulks haar ook in den naam van een drank was overgekomen, die in het Oosten μ of $\mu\eta$, bij de Grieken *εἶνος*, en bij de Latijnen en Franschen *vinum* en *vin* heette; in welke namen de *i* na genoeg denzelfden klank had, als de *ij* der Hollanders in derzelve *wijn*. Van de gemelde bijzonderheden onkundig, leidde men de *ij* van *wijn* uit dezelfde bron af, als die van *mijn* en *zijn*, en zeide men *wiin*, zoo als men *miin* en *siin* bleef zeggen.

In Holland zeide men, uit een even verkeerden ijver voor zijne *ij*, *muzijk*, *fabriek*, *trafijk*, *polletijk*, *kattelijk*, *mankelijk*, enz. enz. en uit ijver voor zijne *ui* noemde men een Evangelist, wiens naam bij de Grieken en Latijnen beide *Loekas* luidde, *Luikas*, of zelfs *Luikes*; men gaf den naam van *luik* aan een plankwerk, dat over eene scheepsopening getrokken wordt, en zijne eigenlijke benaming hierom, naar eene aanteekening op onze *Synonymen*, 1 deel, pag. 149, van het Vriesehe *locke* ontleent; en het Vriesehe *hoes*, bij G. JAPICX *huwze* (in overeenkomst

met *finze*, *lofte* en meer andere gerekte woorden) Eng. *house*, Deen. Noorw. *huus*, Hoogd. *haus*, ontving den naam van *huis*. Ja wij hoorden eindelijk meermalen: *Ui naam worde geheiligd!*

Dit ter waarschuwing tegen alle dergelijke verbastering. De schichtige beweging, welke de *ff* van *ffieten* en de Hoogduitsche *sch* aanduiden, wordt in het Vriesche *schijnen*, Nederd. *schijnen*, Hoogd. *scheinen*, tot de beweging der lichtstralen overgebracht, welke eéniġ ligchaam afgeeft. Men bemerkt zulks in: *de sinne schiint mij iine eagen* (de zon schijnt, of schittert, mij in de oogen); en hier en meermalen elders werd de klank der *sch* zelfs in het Vriesch naar dien van *school* en *scheren* gebogen, zoo als men denzelven in het Hoogduitsch vaak, omgekeerd, naar dien der hoofdletter van *schiesfen* verwrongen heeft. De natuurlijke klank der hoofdletter van *ffen* is daarentegen in het Vriesch even onveranderd gebleven, als die der *ff* en *sh* van *ffieten* en het Eng. *shoot* en *shine*. Het Hoogd. *sehen* en het Eng. *see* hebben eene bloote *s*; en het Nederd. *zien* wijkt nog verder van den allernatuurlijksten klank van het woord af, dat, als men *de loft sjogt rea* (de lucht ziet rood) zegt, met *schijnen* tot eene beweging van lichtstralen behoort, maar gemeenlijk nopens een schichtig opgaderen van dezelve door de oogen gebezigd wordt.

Een schichtig opgaderen van lichtstralen zeggen wij; daar men algemeen weet, dat *ik heb gezien* van *ik heb bezien*, *bekeken*, *beschouwd*, *aanschouwd*, enz. merkelyk verschilt. Opmerkelyk is voorts het verschil tusſchen *ik heb gezien* en het basterdvriesch *ik*

heb zien, dat in Noordholland ook wel eens gehoord wordt, en haast even digt, als het Engelsche *i have seen*, waarin men *have* kort afbijt, aan het Vriefche *ik hab fjoen* blijft. Hoe fleepend is niet, in vergelijking met dat een en ander, het Hoogd. *ich habe gefehen*, ja zelfs ook het Nederd. *ik heb gezien*? en van waar *ge* aan het hoofd van *zien*, en van duizend en duizend andere Hoog- en Nederduitsche woorden? Van waar anders, dan van den aard der volken, die al, wat boven hen was, met zoo veel meer ontzag befchouwden, dan men in Vriesland en Engeland deed en doet. Van hier een dralend fpreken. Wat men verrigt of ontwaard had, dit wilde er meermalen niet gereedelijk uit. *Ich habe* en *ik heb* kon nimmer kwaad; maar nu het volgende? Daarover moest men zich een oogenblik bedenken. Inmiddels bragt men, om toch te blijven fpreken, eene *e* voort, en dan kwam eindelijk *daan* of *zien*. Hetzelve werd dus *gedaan* of *eziën*; en voorts kreeg dit eene *g* voor zich, welke de Hoogduitschers in vereëning met eene *e*, en wederom anderen in vereëning met eene *a*, of *ai*, voor dergelijke woorden plakten; eene *g*, welke Neerlands groote taalkenner in *dragen*, *wegen*, enz. overtolliglijk ingevuld acht, en fommige Duitschers als de *j*, waaromtrent hij hetzelfde ftelt, maar andere even als de Nederlanders uitspreken.

Zie daar den oorfprong der eerste lettergreep van *gezien*, *gedaan*, enz. enz. enz. nopens welke woordenfoort wij nog slechts aanmerken, dat het daartoe behoorend *gegeten* bij de voorfte *g* nog eene tweede ontving. *liten*, Eng. *caten*, was het deelwoord van

itte, Eng. *eat*. Te Utrecht maakte men daarvan *eten*; en dit kreeg niet slechts *ge* voor zich; maar tusfchen *geeten* werd de meergemelde invullings *g* geplaatst, als tusfchen het Hoogd. *geessen*; en hier werd die *g* en de voorfte door sommigen als in Nederland uitgesproken, maar door anderen derwijze, als of het woord in gefchifte door *jeessen* werd uitgedrukt. Een woord, welks onbepaalde wijze in het Engelsch korter dan het Vriesch *itte* afgebeten wordt, zoo als de Engelschen in menigvuldige andere woorden nog meer kregelheid aan den dag leggen, dan de Vriezen, en de aard van een volk dien van deszelfs taal doorgaans grootelijks wijzigt.

Want, ook hiervan repten wij in het vorige slechts met een woord, en willen wij thans verder fpreken, hoe grootelijks zijn niet de meeste talen naar de geaardheid der volken, die ze gebruiken, afgemeten? Niet alleen fchreef BACO VERULAMIUS, dat der volken zeden en aard zich uit derzelver taal juist en wel liet opmaken; alwaarom hij wenschte, dat er *over de verschillende eigenschappen der talen* gehandeld werd; maar voorts wordt zulks onder anderen door den Heer LE JEUNE, in deszelfs gedeeltelijk van ADELUNG ontleendé, en meestal uiterst lezenswaardige, *Gefchied- en Letterkundige nasporingen omtrent de afkomst en verspreiding der talen van de onderscheidene volkeren, eerste stuk, pag. 69*, nader ontwikkeld. Dezelve voegt er naar waarheid bij, dat de taal van een volk gemeenlijk de maatftaf van deszelfs kundigheden, vorderingen en befchaving is; en hij rekent, met DES BROSSES, de taalkunde voor de

geschiedenis zeer belangrijk. Wij merken bij dezen op, dat men niet ligt enig werk in evenveel welke taal regt verstaan zal, zoo lang men met de denkbeelden en gebruiken van het volk, dat de taal sprak, of spreekt, min bekend is, ja dat het karakter van zulk een volk niet slechts op deszelfs spreekwoorden en zegswijzen, maar ook op de menigvuldigheid en kracht van uitdrukkingen voor de onderwerpen der volkskennis, den sterksten invloed heeft.

JONES, *Poes. Asiaticae comment. Pag. 25 & 26*, past zulks op het verschil tuschen het Arabisch en Perzisch toe; welk laatste, volgens hem, in zamenstellingen overvloeit; offchoon het zich inmiddels door eene edele eenvoudigheid onderscheidt, welke met deszelfs hooge oudheid strookt. Het is in latere tijden met veel Arabisch aangevuld geworden, en de woorden van dien oorsprong gaan, voor zoo veel zij vrouwelijk zijn, naar den Heer LE PILEUR, *Tableaux synoptiques de mots familiaires, qui se trouvent dans les langues Persane, Sanskrite, Grecque, etc. etc. pag. 16*, op te uit. Eenige echt Perzische woorden doen zulks ook; maar overigens weten de Substantiva en Adjectiva der Perzische taal van geene geslachtsverbuiging, en onderscheidt men er mannetjes en wijfjes enkel, door bij derzelver namen *ner* (Griek. *άνηρ*, man) of *mada* (Eng. *maid*, meisje) te voegen. Gedeclineerd wordt het Perzisch voorts ook niet. Dat een naamwoord geregeerd wordt, dit wordt soms door een knikje achter aan hetzelfde, soms door een voorzetsel, soms door geen van beide, aangeduid. Lidwoorden kent de taal evenmin, als een Dualis;

offchoon zij inmiddels een verbazend aantal woorden met het Grieksch, Hoogduitsch, enz. gemeen heeft; alwaarom dit alles met haar uit eene en dezelfde hogere bron moet zijn voortgevloeid.

Die bron vinden wij nu *Genes. X*, waar de volken, welke van NOACHS drie zonen afftamden, opgeteld worden. Zulks brengt den oorsprong der taal van de Perzen, welke er onder *Madai* begrepen zijn, tot die gene, welke door NOACH en JAPHET gesproken werd, van wie de Grieken en Duitschers, daar ter plaatse onder *Javan* en *Gomer* begrepen, insgelijks afftammen, en uit wier taal de hunne dus almede moet zijn voortgesprongen. Want, dat de beide laatstgemelde namen tot de Grieken en Duitschers behooren, dit hebben wij, met hulp van den grooten J. D. MICHAELIS, *Spicil. Geogr. Hebr. exter. post BOCHARTUM*, in den voornoemden *Tractatus de Graec. etc. orig.* en elders, aangetoond; waar wij ons met het, door ADELUNG, LE JEUNE en anderen, naar ons inzien, min duchtig tegengesproken, gevoelen van CLUVERIUS over de Celten vereenigd hebben.

De laatstgenoemde bewijst, namelijk, in zijne *Germania antiqua*, dat de Spaansche Celtiberiers en de Cimbren beide even zeer tot de Celten, of, zoo als men dien naam ook uitprak, Galaten behoorden, en deze, uit de omstreken van den Caucasus over het Cimmerische schiereiland, en langs den Donau, tot aan deszelfs bron voortgetrokken, zich van daar over het Spaansche schiereiland, Frankrijk, Zwitserland, Duitschland, het Cimbrische schiereiland en de Britsche eilanden uitbreidden, waar hun-

ne nakomelingen in Wallis zich nog heden ten dage *Cymr* noemen, welke naam *Genes. X* door *Gomer* wordt aangeduid, en aan de gezamenlijke Celten, of Galaten, gemeen was; van welken een deel, uit het tegenwoordige Frankrijk naar Italie, enz. uitgewandeld, en zich *wandelaars* noemende, hierom den naam van *Gallen* bekwamen, die aan *galerie* verwant is, en dien de Romeinen voorts insgelijks aan de niet uitgewandelde Celten of Galaten van het tegenwoordige Frankrijk gaven; waarna wederom andere Celten, den naam van *wandelaars* almede aannemende, uit dien hoofde, voor zoo veel zij in Wallis woonden, *Walen*, en voor zoo veel zij voorts naar Ierland, en van hier naar Westschotland overstaken, *Gaelen* en *Caledonen* geheeten werden.

Dus ging alles in der waarheid toe; en de veel te sterk gedrevene, ja, al was zij volkomen, nog niets afdoende, overeenkomst tusschen *Galaten* en *Gaelen*, of *Gallen*, levert geene genoegzame reden op, om de Galaten of Celten bij de bewoners van Frankrijk en eenig land ten Zuidoosten en Noordwesten van hetzelfde te beperken, Celtiberiers en Cimbren als een gansch ander menschenflag te beschouwen, en tusschen derzelve taal een wezenlijk verschil te onderstellen. Neen, maar de gezamenlijke bewoners der landen, welke de nooit volprezene *CLUVERIUS* en *J. D. MICHAELIS* aan de Celten of Galaten hebben toegewezen, hadden oorspronkelijk eene en dezelfde taal, en vereerden een en denzelfden *THEUT*, of *THEUTATES*, tot dat zeer onderscheidene woonplaatsen, en lucht en lot, hen derwijze van elkanderen

deden verschillen, als JULIUS CAESAR vermeldt; na wiens tijd het verschil steeds toenam, en eene taal, welke met de Perzische uit eene en dezelfde bron was gevloeid, in een aantal talen splitste, tusfchen welker meeste er geen kleiner onderscheid ontstond, dan er tusfchen het hedendaagfche Vriesch en Nederduitsch plaats grijpt.

Zij behielden echter onderling veel meer overeenkomst, dan met het Perzisch, en verschilden van hetzelfde en het verdere Oosterfche bijzonderlijk daarin, dat zij niet slechts soms aan het geregeerd naamwoord zelf een knikje gaven, maar ook aan de lidwoorden, die de Celtische talen van al de Oosterfche onderscheiden. Want deze hebben veelal iets van het bepalend lidwoord, maar het andere is haar volstrektelijk onbekend, en bleef het ook aan de Grieken, wier naam, *Genes. X* door de Maforethen in *Javan* misvormd, *Ion* behoort te worden uitgesproken. Dat gedeelte van JAPHETS nakomelingen bezette, na de verstrooiing van NOACHS kroost, aanvankelijk Cilicie. Van hier toog een deel der Iones in gemeenschap met de Phoeniciers te scheep naar Sicilie, Sardinie en Spanje; doch vele andere begaven zich te lande naar Macedonie, Epirus, Hellas, enz. In die deelen van Griekenland, naar den ruimsten zin des woords, maakten de aankomelingen uit Cilicie, die met de overige Ciliciers, en dezer volkplantingen in Spanje, enz. *Genes. X.* onder den gezegden naam van *Ion*, en in de fabelhistorie onder dien van *Cilix*, broeder van *Cadmus* en *Phoenix*, begrepen zijn, de voornaamste bevolking uit; en de Griekfche taal

ontving hare fchering van hen; maar de naam van *Cadmus* herinnert ons reeds anderen die de gezegde taal van haren inflag voorzagen.

Het A. B. dat *Cadmus*, volgens eene algemeen overlevering, in Griekenland invoerde, was eene uitvinding van de Kopten, uit wier Mythologie de Griekfche zoo ontzettend veel ontleende, als wij, in de tweede en derde Nederd. uitgave van DAMM's *Fabelleer*, naar JABLONSKY's *Pantheon Egyptiacum* ontwikkeld hebben. Voorts waren *Danaus*, door wiens kroost Peloponnesus bevolkt zou zijn geworden, en *Aegyptus* volle broeders, ftanden de Creeters, van wie de Grieken hun doodenrijk en zoo vele andere dingen ontvingen, van de Philiftijfche Ceretes af, en dezen wederom, even als de Cypriërs, van de Kopten. CECROPS was denkelijk evenzeer een Philiftijfche Kopt, als *Cadmus*, zoon van *Agenor*, (אגנר - נא) Koning van Amalek, eene bende volks uit Phoenicie omvat, van welks bewoners de voorzaten nevens die der Hebreëuwen een geruimen tijd in Nederegypte doorgebracht, en er, nevens de fchrijfkunst, vele Egyptifche wetenfchap aangeleerd hadden. Dus moet er in het Griekfch veel Koptifch zijn ingevlochten, maar de oorfpronkelijke taal der bevolkers van een deel van Griekenland, welke in de Fabelhistorie onder *Cadmus* begrepen zijn, en die van hen, welke er onder *Danaus* fchuilten, waren intufchen tongvallen van het Amalekitifch.

Alles te zamen werd nu, in vereening met de fchering van het Griekfch, onder het gebruik meer en meer Analogifch bewerkt en ontwikkeld; en de

regelmatigheid, welke er daarbij heerschte, stond aan die gene gelijk, waarmee de Grieken, krachtens den invloed van het uitnemend luchtgestel op al hun doen, in bouw- en beeldhouwkunst te werk gingen. Hun onuitputtelijk vernuft voerde hen inmiddels onder dat alles tot een aantal uitvindingen van letters, naamvallen, werkwoordsverbuigingen, zamenstellingen, enz. Zij declineerden, nevens hun bepalend lidwoord, ook de naamwoorden zelve; en onder de werkwoordsverbuigingen, van welke zij een buitensporigen overvloed verzonnen, namen zij een Dualis aan, die bij hen voorts ook in de naamwoorden, voornaamwoorden en lidwoorden plaats greep, door vele Oosterlingen in de naamwoorden almede werd gebruikt, maar in de Celtische talen nimmer werd ingevoerd. Dus werd het Grieksch even rijk in verbuigingen, als in zamenstellingen, en eene uitnemende taal voor het onuitputtelijk dichtvernuft der natie; terwijl de zangers aan hunnen kant veel baat bij de menigvuldigheid der klinkletters in de Grieksche woorden vonden, welke aan hunne liederen eene ongemeene zoetvloeiendheid bijzette. Eene bijzonderheid, waardoor het Italiaansch zich insgelijks onderscheidt, dat almede naar den gemeenen aanleg der natie tot muzikaal gezang afgemeten is, en ook anderzins met hare bijzondere geaardheid strookt.

Onder de verdere hedendaagse talen van het Westen ademt het Spaansch den hoogmoed van het volk, waardoor het gesproken wordt. De wiskundige aanleg der Franschen heeft hunne taal derwijze

afgepast, dat zij hun alle noodige diensten verschaft, zonder veel overtolligs te hebben. Voor zamenstellingen min vatbaar, voorziet zij zich uit het Grieksch van kunstwoorden, welke door den voortgang der wetenschappen onontbeerlijk worden gemaakt, en van welke zij, die daarover in het Latijn schrijven, zich almede bedienen. Eveneens vulden de Romeinen hunne taal reeds uit het Grieksch aan, toen de Grieksche wetenschap door hen werd overgenomen; want oudtijds gingen de Grieksche wijsgeerte en kunsten hun veel minder ter harte, dan de krijg.

Nu straalt hunne mannelijke geaardheid ook alzins in het eigenlijke Latijn door; en, hoe veel gemeenschap ook hetzelfde in woorden en schrift met het Grieksch had, vele overtolligheden van dit laatste werden in hetzelfde niet opgenomen. Men vindt er geen Dualis, geene Aoristusfen, geen tweede Futurum, geen Optativus, geen Medium, veel minder zamengestelde tijden, dan men in de Celtische talen vindt, of aan deze geeft, en in den Ablativus, welken het Grieksch niet heeft, wel meer overvloed, doch geene lidwoorden, welker omslag zoo menig gezegde in de Celtische talen en het Grieksch genoegzaam nutteloos rekt. Hoe veel korter, krachtiger en mannelijker, laten zich niet hierom in het Latijn vele denkbeelden uitdrukken, dan in het Westersch van onzen tijd en voorts in het Grieksch? Een VIRGILIUS bevat deswegens, en om den verschillende aard van Grieksch en Romeinsch vernuft, veel meer dan HOMERUS, in een gelijk aantal van dichtregels; en welke Westersche taal bezigt niet veel meer woor-

den, dan die van HORATIUS, ter uitdrukking van
deszelfs:

*Justum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Nec vultus infantis tyranni
Mente quatit solida, etc.?*

Wat nu het *zamenstel van onze taal* wederom
aangaat, daaromtrent is eene der gewigtigste vragen,
welke voorzetsels en verdere woorden men aan an-
dere heeft vast te hechten, en welke niet; eene
vraag, waarin elk, die aan het zamenstel van een
woordenboek denkt, het uiterste belang moet stellen,
doch de E. . . , offchoon hij reeds met den aanvang
van een nieuw, groot en volledig woordenboek, ter
vervanging van al de Weilandfche, te voorschijn
kwam, zich evenmin verdiepte, als WEILAND en
anderen, die, na eenige oogenblikken bedenkens daar-
over, klakkeloos besloten, dat er daaromtrent on-
mogelijk eenige vaste bepaling kon worden gemaakt.

Hierop meenen wij te mogen verklaren, dat er
dan ook nooit een goed woordenboek kan worden
vervaardigd; als aan welks hoofd men de opgave
van eene vaste regelmaat zou behooren te vinden,
naar welke men de woorden op zulk of zulk eene
plaats te zoeken had; eene regelmaat, welke niet kan
worden opgegeven, zoo lang zij niet ontworpen
wordt. Want, dat zij zulks nog niet is, blijkt uit
de gebrekkige inrigting van alle tot dus ver uitgege-
vene woordenboeken. Dat men zich, noch in het

stukswijze bewerkte groot *Taalkundig woordenboek*, noch zelfs in SIEGENBEEKS *Woordenboekje voor de spelling*, naar zulk eene vaste regelmaat heeft geschikt, is in onze *Synonymen*, I deel, pag. 8 en volg. reeds opgemerkt. WEILANDS *Handwoordenboek* is daaromtrent even gebrekkig, en alles blijft in deszelfs *Beknopt Taalkundig woordenboek*, naar de regtmatige klacht van den E. . . ., op den ongeregelde ouden voet.

Men zal er denkkelijk wel geene werkwoorden met een *tusfchen* aan hun hoofd vinden, daar wij het spoor van den Heer SIEGENBEEK dienaangaande in het groot woordenboek verlieten, zoo haast wij bemerkten, dat *tusfchen* bij geen werkwoord kwam, zonder een *daar* of *er* mede te voeren, hetwelke aan het hoofd van *tusfchen* zou moeten worden geplaatst, zoo men dit laatste met een werkwoord zamenkoppelde; of, met andere woorden, dat *hij kwam tusfchen* geen Nederduitsch was, maar men steeds *hij kwam daar tusfchen* of *er tusfchen* zeide, en *Daartusfchenkomen*, of *Ertusfchenkomen*, dus in de woordenboeken opgenomen zou moeten worden, bijaldien het *komen*, waartoe *kam* behoort, er met *tusfchen* moest worden vereenigd — In het *Beknopt woordenboek* zal men het daarmede zekerlijk niet zamengesteld vinden; doch men vindt er nogtans *aaneenhechten*, enz. *bijeenvoegen*, enz.

Men zou er gevolgelijk, als de regelen van eene fymmetrifche gelijkvormigheid er gevolgd werden, ook werkwoorden moeten vinden, die een *achtereen*, *dooreen*, *ineen*, *ondereen*, *opeen*, *overeen*, *vaneen*,

enz. aan hun hoofd hadden. Intusfchen vindt men er zelfs in het geheel geen *dooreen*, en een *achterten* zonder eenig daaraan vastgehecht werkwoord; alwaarom wij denken, dat de eisch der evenredigheid, met opzigt tot de overige zamengestelde voorzetsels, welker laatste gedeelte uit *een* bestaat, er ook niet dan gebrekkig vervuld worden zal. Men vindt er voorts geen *achterin*; en wel een *achteraan*, *achteraf*, *achterna*, *achterom*, *achteronder*, *achterop*, *achterover* en *achteruit*; maar nochtans geene daarmede zamengestelde, en ten opzigte van den vorm naar *aaneenhechten* afgemetene werkwoorden, als *achteraanzitten*, *achterafzetten*, enz.

Beneden, *binnen*, *boven* en *buiten*, worden er evenmin met werkwoorden te zamen gesteld; ofschoon de plaatfing van een naauw vereend *aaneenhechten*, ja zelfs die van een zamengesteld *aanhechten*, zulks wezenlijk vorderde; daar *beneden*, *binnen*, *boven* en *buiten*, haast even zoo min zamengesteld kunnen worden geacht, als *aan*, *of*, enz.; uit welken hoofde er zelfs werkwoorden met een *binnendoor*, *binnenin*, *binnenuit*, *bovenaf*, *bovendoor*, *bovenop*, *bovenuit*, *buitnaf*, enz. aan hun hoofd, hadden moeten worden geplaatst, indien men het *Beknopt taalkundig woordenboek* met een doorgaand gelijkvormig en fymmetrisch voorkomen had willen opluisteren; een voorkomen, dat men daaraan ook langs een tegenovergeftelden weg had kunnen bijzetten, als men zich ten dien einde van den beginne af aan naar eene vaste regelmaat gedragen had; welke ganschelijk van den gewonen slender onzer woordenboekmakers

afweek, en over welke wij thans een weinig wenschen uit te weiden.

Het kan in den eersten opslag tamelijk ongerijmd schijnen, dat men het tweede en laatste woord van: *Eindelijk rukte het leger, na de lange marschen der vorige dagen, weinig tusschenpoozende nachtrust, en uiterst gebrek aan verkwikking, amechtig, slaauwhartig en uitgeput, tot den albestissenden veldslag aan,* ondanks den grooten afstand, als deelen van een zamengesteld *aanrukken* beschouwt. Ja, besluit men dat gezegde met *op of tegen den vijand aan*, dan moeten *rukte* en *aan* er zekerlijk tot geen *aanrukken*, maar tot *rukken*, en *op of tegen aan*; worden betrokken. Al wilde men intusschen *aan* en *rukte* in het bovenstaande, almede tot geen zamengesteld *aanrukken* te huis brengen, dan zou er echter, tot regt verstand van alles, nog steeds gevorderd worden, dat men *aan bij rukken* wel voor oogen hield. Hierom zouden zij, die onze taal aanleeren, en niet ligt op het denkbeeld schijnen te kunnen vallen, dat *rukte* en het daarvan zoo ver af staand *aan* deelen van een zamengesteld *aanrukken* zijn, die leerlingen zouden er niet veel bij winnen, al werden alle dusgenoemde scheidbare voorzetsels, welke men aan werkwoorden koppelt, van dezelve afgescheiden gehouden, en de woordenboeken ten dien opzichte over het geheel zoo ingerigt, als het volgend staaltje aanduidt:

BAKKEN, b. en o. w. *bakte, heb gebakken*; mondkost in een heet gestookten oven, of op brandend of glimmend vuur in eene pan, of op eene plaat, bereiden; *brood, koek, suikerwerk, taartjes, tongetjes*,

enz. bakken. Oneig. klaar krijgen, ten uitvoer brengen; *ik zal het wel bakken*; verrigten, doen; *wie heeft dat gebakken?* een trek spelen; *hij bakte het hun*; *men wil mij eene poets bakken.* *Kleine broodjes bakken* is, zich omzigtig en schroomvol aan stellen. *Bak mij een kockje, als ik dood ben*, het zal te lang aan houden, eer ik er genot van heb. Onz. met het bakken van iets onledig zijn; *men zat te bakken*; de bereiding in een oven, enz. ondergaan; *het brood heeft reeds lang gebakken.*

Met *aan*, onz. en soms met *zijn*, bij voortdoring bakken; *bak toch aan!* haastiger bakken; *bak wat, of een weinig aan!* zich bakkend vast hechten; *het is aangebakken.* Oneig. is *het begon aan te bakken*, er ontstond verkleefdheid.

Met *aaneen*, bedr. bakkend vereenigen; *men heeft het aaneen gebakken.* Onz. met *zijn*, door bakken, vorst, enz. vereenigd worden; *het bakte aaneen.*

Met *af*, bedr. de bereiding van mondkost in een oven, enz. voltoojen; *de hitte was te klein, om het brood daarmede af te bakken*; ten einde toe bakken; *bak al het suikergoed af.*

Met *bij*, onz. ter aanvulling van het ontbrekende bakken; *men bakte bij.*

Met *bijeen*, bedr. gezamenlijk bakken; *bak al de visch bijeen.*

Met *door*, onz. aanhoudend bakken; *hij bakte den ganschen morgen door*; haastig bakken; *bak toch wat door!* van bereidende hitte op den duur doordrongen worden; *de pastei moet beter door bakken.*

Met *dooreen*, bedr. derwijze bakken, dat er daarbij

eene menging plaats hebbe; *zij bakt alles dooreen.*

Met *er aan*, bedr. bakkend ergens aan hechten; *bak het er aan.*

Met *er bij*, bedr. bakkend bij voegen; *om het klein getal van de botjes, bakte men er eenige scharretjes bij!*

Met *er door*, bedr. door gebak henen gemengd bereiden; *men bakt er snippers door.*

Met *er in*, bedr. met en in hetgene men bakt bereiden; *zoo gij er eens kervel in baktet.*

Met *er om*, bedr. om iets henen bakken; *zij deed er eene heerlijke korst om bakken.*

Met *er onder*, bedr. met iets te gelijk of gemengd bakken; *door er kleingoed onder te bakken; is er voor de pastei geen hoendervleesch genoeg, bak er dan eenige kalfsreepjes onder.*

Met *er op*, bedr. op iets bakken; *men bakte er een fraai deksel op; bij gelegenheid van iets bakken; om het feest wel te vieren, bakte men er een zinnebeeldig desert op.*

Met *er tusfchen*, bedr. tusfchen iets bakken; *het brood liet zoo veel plaats open, dat men er beschuit tusfchen kon bakken.*

Met *gaar*, bedr. juist naar den eisch bakken; *bak het ter dege gaar, Onz. gaar worden; het wil op dat vuur niet gaar bakken.*

Met *in*, onz. met *zijn*, onder het bakken kleiner worden; *het bakt in.*

Met *op*, bedr. bakkend op warmen, *bak de visch op; bakkend verbruiken; bakt gij al de melk op.*

Met *oyer*, bedr. boven het eigenlijk toereikend getal bakken; *hij bakte eenige brooden oyer.*

Met *toe*, onz. foms met *zijn*, onder het bakken digt ineen sluiten; *het brood bakt toe*; haastig bakken; *bak toch toe!*

Met *uit*, bedr. ledig bakken; *bak den pot uit*. Onz. weinig gebak op leveren; *het bakt niet uit*. *Hij bakt uit* is, hij wordt onder het bakken steeds armer.

Met *uiteen* of *vaneen*, onz. met *zijn*, bakkend scheuren; *het bakt uiteen* of *vaneen*.

Met *vol*, bedr. bakkend vullen: *bak den schotel ter dege vol*.

Met *voort*, onz. aanhoudend bakken; *de wafelkramer bakte steeds voort*; haastig bakken; *bak een weinig voort!*

Met *zamen*, bedr. bijeen bakken; *bak het niet zamen*, of *te zamen*; aaneen bakken; *de brooden waren te zamen gebakken*, onz. met *zijn*, zich bakkend of anderzins vereenigen; *de kaakjes bakten zamen*; *het ijs bakt zamen*, enz.

Over de zamenstellingen met *be*, *door*, *her*, enz. zie BEBAKKEN, enz.

BAKKEN, n. de daad van bakken; *hij teeg aan het bakken*; *het brood rijst onder het bakken*; het bedrijf van bakken; *doe den jongen op het bakken*.

Over de zamenstellingen met *aan*, *aaneen*, *af*, *banket*, enz. zie AANBAKKEN, enz.

Onder zulk eene inrigting van de woordenboeken zouden zij, die onze taal aanleeren, het *bakte* en *aan*, in het gemeenzame: *het bakte*, *daar de jongeling en het meisje eenigen tijd lang onder een en hetzelfde dak verkeerden*, *tusfchen hen meer en meer*

aan, naar het boven opgemerkte, wel voor geene deelen van een zamengesteld werkwoord *aanbakken* hebben te houden; maar zij zouden er echter *aan*, ondanks den grooten afstand van *bakte*, wel degelijk bij dit woord in aanmerking hebben te nemen. De voorgestelde inrigting der woordenboeken zou hun dus ten opzichte der betrekking van *aan* tot *bakte*, enz. enz. niet veel baten; maar evenwel kan de eigenlijke aard der taal schijnen te vorderen, dat men hare woordenboeken Symmetrisch naar den vorm van het aangevoerd staaltje bewerkte, er de gebruikelijke zamenkoppeling van scheidbare voorzetsels met werkwoorden ganschelijk verbanne, en geene zamenstellingen opneme, welker bestanddeelen niet steeds met elkanderen vereenigd blijven.

Zulk eene inrigting van de woordenboeken kan met name door den klemtoon gevorderd schijnen te worden, welks regte plaats in menig woord voor velen niet ligt te vinden is. Te regt schreef daaromtrent de voorgemelde Heer LE PILEUR, in deszelfs *Elémens de la langue Hollandoise, etc. Leide et Paris, 1807, pag. 20: Ce qui trahit le plus l'étranger, qui d'ailleurs prononcera et parlera bien, c'est de pécher contre cet accent (tonique)*. Min volledig vervolgt hij intusschen welhaast: *La variabilité de cet accent provient ou de ce que l'on observe, dans un mot de plusieurs syllabes, la quantité de la radicale — ou de ce que les organes de la voix et des oreilles l'exigent tout à la fois*; maar hij vult de gaping straks eenigzins aan, daar hij verder zegt: *Il est donc nécessaire, d'abord d'étudier les mots radi-*

caux et primitifs, d'où les autres sont dérivés ou composés, ensuite de consulter la voix et les oreilles, non pas seulement des autres, mais aussi de soi-même; en hij vermeldt, om hem volkomen regt te laten wedervaren, op pag. 128-131, in overeenkomst met anderen, dat de klemtoon, als men de werkwoorden met scheidbare voorzetsels koppelt, steeds op het voorzetsel valt, maar, als men een onscheidbaar voorzetsel aan het werkwoord verbindt, bestendig op dit laatste nederkomt, en in *ondergaan* en honderd andere werkwoorden, die een en hetzelfde voorzetsel, dan eens scheidbaar, dan eens onscheidbaar, aan hun hoofd hebben, van plaats verwisfelt, of dan eens tot het voorzetsel en dan eens tot het werkwoord zelf behoort; blijkens: *ik zag de zon ondergaan en hij onderging den dood.*

De *mots primitifs, d'où les autres sont composés*, moeten door hen, die onze taal willen aanleeren, wel degelijk bestudeerd worden; hetgene hare moeilijkheid grootelijks vermeerdert. Is men met haar genoegzaam bekend, dan zal men den klemtoon van het onscheidbaar zamengefteld *overwerken*, waartoe *ik heb mij overwerkt* behoort, niet ligt met dien van een gemeenlijk eveneens zamengekoppeld *overwerken* verwarren, tot hetwelke men niet slechts een: *de letterzetters hadden anderhalf uur overgewerkt* pleegt te brengen, maar ook een; *Hij werkte het woordenboek, ondanks al de moeite, welke hij gedurende eenige achtereenvolgende jaren aan hetzelfde had te koste gelegd, om daaraan alomme eene symmetrische gelijkvormigheid te geven, voor de uitgave nog een-*

maal in deszelfs geheel allerzorgvuldigst over. Daar-
 entegen zullen leerlingen, welke dit in geen woor-
 denboek onder een scheidbaar zamengefeld *overwerken*,
 maar elders, vinden, aan den eenen kant niet ligt
 op het denkbeeld vallen, dat *over* er met *werkte* tot
 zulk een *overwerken* behoort; en zij zullen, aan den
 anderen kant, dit *overwerken* ergens afzonderlijk aan-
 treffende, twifelen, of de klemtoon er door hen op
 de eerste lettergreep moet worden gelegd, dan of zij
 hem op de derde lettergreep hebben te leggen.

Even verlegen zullen velen met den klemtoon van
 het dan eens scheidbaar en dan eens wederom on-
 scheidbaar *aanbidden* staan; en velen zullen tevens
 onzeker zijn, hoe zij *het aanbidden, de aanbidding,*
den aanbieder, enz. hebben uit te spreken; van
 welke onzekerheid men hen ontheffen zou, bijaldien
 men geen dusgenoemd scheidbaar *aanbidden* in de
 woordenboeken plaatste, en het gemeenlijk daartoe
 betrokkene *hij bad haar aan* evenzeer tot *bidden*
 met *aan* te huis bragt, als wij *het bakte aan*, in het
 gebezigd staaltje, tot *bakken* met *aan* hebben te huis
 gebragt; eene handelwijze, voor welke het tot dus
 ver nopens den klemtoon aangevoerde pleit, maar
 tegen welke inmiddels welligt een of ander zich op
 denzelfden toon beroepen zal.

Men kan, namelijk, beweren, dat de klemtoon,
 in *het bakte aan* op *aan* vallend, eene naauwe ver-
 eening van dat *aan* met het werkwoord vordert, als
 buiten welke dit laatste van allen zoodanigen toon
 verftoken wezen zou, en men den stelregel, *dat,*
bij ons, de klemtoon altijd op het zaaklijke deel des

woords valt, vooral op dat *bakte aan* niet zou kunnen toepasfen; een stelregel, welke ten aanzien van *dadelijk, dadelijkheid, enz.* volkomen doorgaat, maar van welken men ons intusfchen, om dit hier nog op te merken, wezenlijk te veel ophef fchijnt te hebben gemaakt.

Nopens dien regel, welken wij uit de *Inleiding* tot het groot *Taalkundig woordenboek*, pag. 34, letterlijk zoo, als hij daar luidt, hebben aangehaald, fchreef de Heer LE JEUNE, *l.l. pag. 302*, in overeenkomst met ADELUNG: *zoo ver men tot nu toe weet, is aan het Germaansch*, dat bij hen Opperduitsch, Nederduitsch, Middelduitsch, enz. omvat, *bij uitsluiting eigen, dat de klemtoon rust op den wortel des woords*; en de Heer WEILAND ftaaft zijn aangehaald gezegde met tweederlei *Bijdragen*, met HUYDECOPERS *Proeve*, en met TEN KATE, die daaromtrent fchreef: „Door welke heerlijke, en, in 't stuk der afleiding, zeer gewigtige wet niet alleen de welsprekendheid in top raekt, en de aerdigfte zinonderscheidingen kunnen uitgedrukt worden; maar 't is ook daerdoor dat onze Voorvaderen op eene allerzekerfte wijze verhoed hebben, dat onze tael, eeuw in eeuw uit, van haren eerften en alleroudften grondslag niet ontaerd is geworden, nogte ook niet wel ontaerden kan; zoo lang als die wet onderhouden word.”

Hoe veel er op dit een en ander aan te merken is, bevroedt reeds een iegelijk, al verdiepen wij ons daarin niet; dat voor ons tegenwoordig oogmerk hinderlijk zijn zou; en, al vereent men *bakte* ten nauwste met *aan*; al erlangt het dus eenig deel aan

den klemtoon van dit laatste; echter valt, in het daartoe gevormd *aanbakken*, de klemtoon niet op het zakelijke deel des woords, maar op het voorzetsel, dat de hoofdzaak bepaalt; ten ware men beweren wilde, dat het bepalend *aan* de hoofdzaak zelve wordt, zoo haast deze door hetzelfde naar den aard van het bijzondere geval omſchreven wordt; of dat het subject, zoo haast een praedicaat deszelfs hoëdanigheid te kennen geeft, ophoudt van de hoofdzaak te zijn; dat een man dit niet meer is, zoo haast men zegt dat hij goed is, enz. enz.

Zoodanig iets laat zich gewis niet staande houden; en de voorzetsels, op welke de klemtoon valt, zijn gewis evenmin de hoofdzaak der scheidbaar zamen- gestelde woorden, als de wortel, voor welchen men ze had te houden, zoo men ADELUNGS en LE JEUNE'S aangehaald gezegde in eenen algemeenen en letterlijken zin aannam. Neen, maar het is kortelijk met die voorzetsels dus gelegen. Het bestaan, of bedrijf, tot welks aanduiding het werkwoord dient, is het gronddenkbeeld van het gezegde, bij welks uiting men voorts eene bijzondere wijziging van dat gronddenkbeeld wil opgeven. Zich hiertoe spoedende, snelt men als over het gronddenkbeeld henen, en vindt de adem deszelfs rustpunt eerst bij de opgave der wijziging. Wil men enkel zeggen, dat iets *bakt*, dan rust de adem straks op het werkwoord, waardoor het gronddenkbeeld aangeduid wordt; maar, wil men te kennen geven, dat iets zich bakkend ergens aan vasthecht, of zulks ten gevolge van liefdevuur doet, zoo komt de ademtogt, over *bakte* heen

snellend, eerst op *aan* neder, of kluistert dit woordje, wanneer het de voorste plaats bekleedt, den adem derwijze aan zich, dat hij het volgend werkwoord slechts flauwelijk vermag uit te drukken; offchoon het gronddenkbeeld steeds in dat werkwoord gelegen blijft, en hetzelfde de hoofdzak en den wortel van een zamengesteld *aanbakken* in zich bevat.

Wil men nu zulke dusgenoemde scheidbaar zamengestelde werkwoorden in de woordenboeken blijven invlechten, en, met den E . . . in deszelfs woordenboeksaanvang, den gewonen slender volgen, dan zorge men evenwel, dat men geen *er aan*, *ergens aan*, *er tegen aan*, *aan elkander*, enz. *bakken*, tot *aanbakken* te huis brenge, of elders evenzeer van de waarheid afwijke. Eenige zulke afwijkingen, welke het *eerste* en *zesde stuk* des grooten *Taalkundigen woordenboeks* ontluisteren, zijn in onze *Synonymen*, 1 deel, pag. 9, uitdrukkelijk vermeld geworden; en van die aanwijzing heeft nu ook de Heer WEILAND, in het *eerste stuk* des *Beknopten woordenboeks*, onder AANBEHOOREN, AANBINDEN, AANBONZEN, AANBOTTSEN en AANBOUWEN, een nuttig gebruik gemaakt; maar onder AANBLIJVEN en AANBRENGEN vindt men er, in weerwil van onze genegene bemoeijng: *niets bleef er aan den wand*, en *iets aan den man brengen*; en, daar wij ons voorts nog slechts met de wijze, waarop *overtrekken*, *oversmijten* en *overschuiven*, in het groote *woordenboek* behandeld waren, inlieten, heeft AANHANGEN in het *Beknopte woordenboek* geene de minste wezenlijke verbetering ondergaan.

Dat artikel werd nu ook door den E . . . reeds

met name gebrandmerkt; en wij vragen het geëerde publiek, of het niet wezenlijk jammer is, dat men bij het gezegde woord, in het dusgenoemd *beknopt* werk, even als in het vorige grootere: *iets aan den wand hangen, zijn geld aan iets hangen, mijn hód heeft aan een spijker gehangen, de zaak hangt aan den spijker, het hangt aan een zijden draad, en de ganschè zaak hangt daaraan*, als voorbeelden aangevoerd vindt. Evenmin voegt bij AANDRIJVEN en AANDRUKKEN, *het wrak dreef aan den oever, nog een blad aan een boek drukken*; bij AANGIETEN, *ik zal er nog een stuk aan gieten*; bij AANHAKEN, *hij haakte de eene keten aan de andere*. Bij AANKLAGEN is het te regt: „Het onderscheid tuschen *aan iemand klagen* en *iemand aanklagen* is merkbaar genoeg;” en echter wordt: *hij zal mij niet ligtelijk aan boord klampen*, straks daarna wederom tot *aanklampen* betrokken; gewis uit hoofde van eene tuschenpoozende zwakheid van oogen, waarover de Heer WEILAND meermalen klaagde, en waaronder wij de volgende stukken des *Beknopten woordenboeks* minder wenschen te zien lijden, dan wel het ongelukkige eerste vierendeel van dat werk, waarop de E . . . . het allerverschrikkelijkst geladen heeft.

Deze valt zelfs op den omvang, het formaat, enz. en ligt dus ook met de uitgevers overhoop, aan wier verkiezing de Heer WEILAND dat alles zekerlijk overliet, en wier schikkingen elk, die ze afkeurt, voegelijkst met zulk een bloot afwijzen van hunne nieuwe koopwaar beantwoordt, als waaronder wijlen het Journaal van den E . . . ., dat reeds van geene

sterke harmonie tusfchen hem en de uitgevers van het *Beknopt woordenboek* getuigde, ftraks na de verfchijning bezweek.

Claudite jam rivos pueri, sat prata biberunt! hiermede, of met het kortere *basta!* der hedendaagfche Italianen, meenden wij onze uitweiding over den woedenden pennestrijd van heden te befluiten, toen het *zevende fluk* des *twintigften deels* van den *Recensent ook der Recensenten* ter onzer kennis geraakte. Daar lazen wij, *pag.* 346, in de vervolgde beoordeeling der *Spraakleer*, de even waarachtige, als treffende, aanmerking, dat de man, die zoo veel beweging veroorzaakt, zich zelve gefladig om en om keert, en dan eens dit, dan eens wederom geheel iets anders beweert. Vooral niet minder trof ons intusfchen des Recensents daarbij betuigde hoop, dat de Spraakleeraar zich nog eenmaal omwenden mogt, om het Moefo-Gothifch te befchouwen, en, zoo hij TEN KATE daaromtrent niet vertrouwde, de *Eyan-gelieverfaling* van ULPHILAS zelve te lezen.

Hieruit bemerkten wij, namelijk, reeds, dat de Recensent tot hen behoorde, door wie de taal, waarin dat kostelijk overblijffel uit de vierde eeuw vervat is, om haren hoogen ouderdom voor den oorfprong van al, wat naar het Duitfche aardt, gehouden wordt; offchoon men de moeder van een geflacht niet altijd in deszelfs oudfte vrouwelijk lid, dat men kent, behoeft te zoeken. Zulks evenwel doende,

schreef de Recensent voorts, op pag. 348: „ Ons *Nederduitsch*, zoo getrouw aan zijne *Gothische* grootmoeder, is hier *alleen* geen stemgerechtigde; maar het moet met die stammoeder ook zijne *Hoog-* of liever *Opper-*duitsche tweelingszuster, zijne nichten het *Zweedsch* en *Deensch*, maar ook zijne Angelfakfische moei, met de aftammelingen van deze in Vriesland en Engeland, en wie al niet van de verdere bloed- en aanverwanten, vooral ook het Frankduitsch, vlijtig raadplegen — Om de voortreffelijkheid van onzen Nederlandschen hoofdtak te bewijzen, kunnen wij niet beter doen, dan ons niet preutsch en spijtig, maar dezer grootmoeder waardig te gedragen; van welke men zegt, dat zij zich, tijdens het in het licht verschijnen van het derde deel der NIEUWE VERSCHIED. en nu weer onlangs bij het uitkomen der SPRAAKLEER van onzen Taalleeraar in haar graf heeft omgekeerd.”

Zegt men waarlijk zoodanig iets, dachten wij; dan houdt men met den Recensent het Moeso-Gothisch voor de grootmoeder van het Nederduitsch, en stemt men denkelijk ook met een geslachtregister in, waarop Zijn Hooggel. wel niet de moeder, maar toch de moei, twee aftammelingen van deze, twee andere nichten en eene tweelingszuster van het Nederduitsch moet hebben gevonden; een geslachtregister, dat er dus moet uitzien:

Moeso - Gothisch (grootmoeder)

..... (moeder) Angels. (moei) ..... (tweede moei).

Nederd. Opperd. .... Deensch. Zweedsch.
(tweelingszusters) ..... (gezusters)

Vriesch. Engelsch.

en een geflachtregister, welks voorftanders verre moeten zijn van met ons het Nederduitsch uit het onderling genoegzaam eensluidend Sakkifch en Vriefch voortgefproten te achten, en de moeder der taal van de Noordelijke Nederlanders in de Vriefche te zoeken, nopens welke Mr. J. H. HOEUFFT, *bladz. VII der voorrede* voor dezelfs uitgave van *Oud-Friefche fpreekwoorden*, niet volkomen naauwkeurig fchreef, dat ADELUNG haar ook daarvoor hield, en welker plaats op het geflachtregister van de eerfte der open geblevene plaatfen zoo geheel verfehilt, dat zij zich daarheen niet laat overbrengen. De Recenfent fpreekt inmiddels van hen, wier denkwijze over de gezamenlijke nakomelingfchap der grootmoeder van het Nederduitsch met de zijne overeenkomt, en volgens wie dat besje zich laaftfelijk tweemalen in haar graf omkeerde — de Recenfent, dachten wij, fpreekt van hen, uit wier mond hij die bijzonderheid heeft, als of hun getal niet klein is. Zulks bragt ons in geene geringe verlegenheid.

Wij raadpleegden daarop de voornoemde *Gefchieden Letterkundige nafporingen omtrent de afkomst en verfpreading der talen*; waar wij dezer geflachtlijst, met betrekking tot het Nederlandsch, dus ingerigt vonden :

Cantabrisch.	Keltifch.	Germaanfch.
Duitsch.	Skandinavifch.	Brittannifch.
Opperduitsch.	Nederduitsch	Middelduitsch.
Franksch.	Vriefch.	Sakkifch.

Van deze drie takken der taal, welke hier *Nederduitsch* heet, ontleende het Zuid- en Noord-Nederlandsch, volgens den Heer LE JEUNE, deszelfs bestanddeelen. Daarentegen wil hij het Latijn en Fransch voor geene eigenlijke bronnen van de Nederlandische taal gehouden hebben. „Even min kan men deze” vervolgt hij op *pag.* 332 des *eersten stuks*, „voor eene onmiddellijke dochter van het Gothisch verklaren,” offchoon zij, naar hetgene er bijgevoegd wordt, met die oude taal geen minder aantal van wortelwoorden gemeen heeft, dan met het Perzisch

Deze uitspraak over de betrekking van het Nederlandsch tot het Gothisch beurde ons te meer op, daar de schrijver, en de groote ADELUNG met hem, de eene taal klaarblijkelijk eventaim voor eene kleindochter van de andere verklaard wilden hebben, als voor een eigen kind. Wat nu het Gothisch voorts betreft, hetzelfde wordt in LE JEUNE's allerleerrijkst werk tot het Opperduitsch betrokken, dat uit het Westelijk gedeelte van het Noorden van Duitschland, na veel heen en weder trekkens, in de Zuidelijke deelen van hetzelfde land aankwam. Onder de volken, die hetzelfde spraken, waren, volgens den Heer LE JEUNE, de Gothen de Oostelijkste. Met de verhuizingen van hunne onderscheidene stammen, welke hij in de 147 aantekening en eene daarbij gevoegde tafel opgeeft, was het, onzes erachtens, dus gelegen.

De hoofdtak der Japhetiten, welke ons, nevens den naam van *Cymren*, ook dien van *Celten*, *Kelten*, of *Galaten*, schijnt te hebben gevoerd, en, van de Zwarte zee af den Donau volgende, de bron van

deze rivier bereikte, maar zich nu van daar wijd en zijd verspreidde, nam voor een gedeelte in het Cimbrische schiereiland den naam van *Jutten*, *Jeuten*, *Geten*, of *Gothen* aan. Een deel van deze laatste stak over naar de *Gotha-Elf*, gaf de namen aan het Zweedfche *Westro-* en *Ostro-Gothland*, en het eiland aan de Zweedsche kust, dat nog steeds *Gottland* heet. Van hier stevende vervolgens een aantal Gothen naar den mond van den Niemen, langs welke rivier en den Dnieper zij vervolgens den Westoever der Zwarte zee bereikten.

Want, opdat het niemand bevreemde, dat wij de verhuizende volksstammen langs den Niemen, Dnieper, en Donau, laten heen en weder reizen, het was in de landen, door welke die rivieren loopen, oudtijds eveneens gelegen, als in de binnenlanden van Amerika, welke van den Misfouri, Misfifipi en andere groote rivieren doorneden worden. Gelijk als zij, die de voortbrengfelen dezer landen op groote houtvloten naar Nieuw Orleans voerden, hier goederen, vloten en alles verkochten, en vervolgens tot aan de uitvinding der stoombooten, bij gebreke van wegen door de digte bosfchen, welke alles bedekten, met eenige aangekochte goederen op den rug langs de vermelde rivieren henen huiswaarts streven moesten; zoo vonden ook de Cymren en Gothen, tijdens hunne vermelde togten, voor zich geen bruikbaren weg, dan welchen de voornoemde rivieren langs derzelve oevers genoegzaam open plagten te houden.

Of nu wederom andere Gothen, uit Jutland Zuid-

waarts aan getogen, de namen aan Gottorp, Göttingen, Gotha, enz. gegeven hebben, en waarheen ook de Gothen van de oevers der Zwarte zee en Moefie mettertijd mogen zijn doorgedrongen, de geschiedenis der Gothen in het algemeen, en die der Moefo-Gothen in het bijzonder, levert geen het minste spoor van aanraking tusſchen hen en de Nederlanders op; en buiten zulk eene aanraking heeft immers het Moefo-Gothisch, hoe grootelijks ook vele woorden in de *Evangelievertaling*, waarvan LE JEUNE even als de Recenfent gewaagt, met Nederlandsche taal-deelen overeenkomen, de grootmoeder van het Zuid- en Noord-Nederlandsch gewis niet kunnen zijn.

Die waardigheid van het Moefo-Gothisch wordt nu voorts door den tegenwoordigen Groningschen Hoogſchoolleeraar YPEY, in dezelfs *Beknopte geschiedenis der Nederlandsche tale*, ook niet erkend; offchoon hij het vertalingſwerk van ULPHILAS almede geenszins onvermeld laat. Echter is het bij hem, op pag. 139 en 140: „Wat bijzonderlijk het oude *Mefogothische* aangaat, dit had, als eene echte Duitſche taal, veel van het oude *Opperduitsch* — maar meer overeenkomst had het met het oud *Nederduitsch*, dat er echter geene dochter van was, gelijk ſommigen gemeend hebben. Als zusters waren zij opgegroeid. * Met leedwezen ontwaarden wij intusſchen, hoe ijdellijk wij bij een voortreffelijken Historiekenner, die ook uit de tegenwoordige provincie Vriesland geboortig en met het eigenlijke Vriesch wel bekend was, nog meer troost hadden gehoopt te vinden, dan in de meergemelde *Nasporingen om-*

trent de afkomst en verspreiding der talen, welke verdienstvolle schrijver geene zoo natuurlijke betrekking tot de taal van **GIJSBERT JAPICX** had, en tevens de Nederlandsche geschiedenis uit een ander oogpunt schein te zullen hebben kunnen beschouwen, dan waaruit wij haar onder eene gestadige behandeling sinds lang beschouwd hadden.

De beide laatstgenoemde geleerden komen daarin met elkander overeen, dat zij het Nederlandsch voor een goed deel uit het Frankisch afleiden. Nopens het overige verschillen de Hoogleeraar en **Mr. J. C. W. LE JEUNE**, wiens gevoelen daaromtrent reeds gebleken is, en nopens wien wij hier nog slechts hebben aan te merken, dat de Nederlandsche taal, welke, volgens hem, gedeeltelijk uit het Saksisch sproot, en, naar *pag. 328 des eersten buks*, den Vrieschen tongval verdrong, bij hem na genoeg een en hetzelfde moet zijn, als het West-Saksisch, Neder-Saksisch, Nieuw-Saksisch, of Plat-Duitsch, waaromtrent hij *pag. 338* schreef: „De Friesche en Kauchische tongvallen moesten almede voor de meergevormde taal wijken, en bleven nog alleen in den mond van de lagere standen in wezen.”

Des Hoogleeraars *oud Nederduitsch* bevat, volgens *pag 148* van deszelfs werk, het *Nederlandsch*, *Nederrhijnsch* en *Nedersaksisch*. Dit *Nedersaksisch*, of *Plat-Duitsch*, wordt, tegen het einde van die bladzijde, bij het beschrijven van de taal onzes lands in het eerste tijdperk onzer geschiedenis, uitgemonterd; en die taal wordt aldaar in *Vriesch*, *Vlaamsch-Bataafsch* en *Nederrhijnsch* gedeeld. In het tweede

tijdperk werd, volgens pag. 150, enz. het *Vriesch* met het *Vlaamsch-Bataafsch* vermengd, doordien de Vriezen hun gebied Zuidwaarts heen uitstrekten; en in het derde tijdperk vereende zich, volgens pag. 201, de taal dier landen, welke tot dus ver aan de Vriezen gehoorzaamd hadden, met die der Franken, daar dezen hunne heerschappij toen Noordwaarts heen uitbreidden, en de gezegde landen aan zich onderwierpen.

O hoe gaarne ontvouwd en wij hier tegenover blootelijk de redenen van eene andere denkwijze, welke wij heden ten dage algemeen aangenomen achten, tot dat de mare der beweging van het Moeso-Gothisch in deszelfs graf ons bereikte! Hoe gaarne staafden wij niet ons gevoelens nopens het moederschap van het Vriesch over het Nederlandsch, zonder eenige regtstreeksche wederlegging van iemand, met wien wij aan de Vriesche Hoogeschool vriendschappelijkst verkeerden, en wiens naam ons immer met genoegelijke herinneringen bezielt! Maar, ach! hoe weinig zou eene enkele opgave der gronden van ons stelsel bij velen tegen dat van den waardigen Hoogleeraar bestand zijn! Ja, bijaldien wij ze daartegen bestand achten, hoe ligt kon zulks ons niet door sommigen als laatzinnige vermetelheid aangerekend worden? Dit strekke ter verschooning van het naastvolgend Polemische.

Aan het Nederlandsch van het eerste tijdperk den naam van *Vlaamsch-Bataafsch* gevend, ondersteunt de Heer *ΥΡΕΥ*, dat de taal der Belgen van die der Batten, of Bataven, niet veel verschilde. Dit gelooven wij te ligt, daar zelfs de Gallen, die in Galatie door-

drongen, naar geloofwaardige berigten, Duitsch spraken; maar, evenmin als de Zuidelijke bewoners van van Gallie en de Noordelijke, of de Belgen, door het gansche gezegde tijdstip henen hunne taal behielden, evenmin schijnen de Bataven zulks ook te hebben gedaan. Tot dit vaste denkbeeld had eene langdurige beoefening der Nederlandsche geschiedenis ons gebracht, toen wij het Vriesch, en daarmede genoegzaam overeenkomend Saksisch, voor de bron van het Nederlandsch begonnen te houden.

Wij rekenden het zeker, dat al, wat van Nederland tusschen den Rijn en de zee gelegen was, onder de heerschappij der Romeinen, door derzelve daar geplaatste krijgslieden, volkplantingen en tallooze handelaars, van derzelve zeden, levensmanier en taal, evenzeer doordrongen werd, als al, wat tot Zuidelijk Gallie behoorde. Wij meenden zelfs wel te weten, dat men er niet slechts verlatijnschd werd, (om een van BILDERDIJKS geliefte woordjes nogmaals te gebruiken,) maar dat de beschaafde standen er tevens, in navolging van de Romeinen, zulk een gebruik van het Grieksch maakten, als men heden ten dage van het Fransch pleegt te maken. Algemeen bekend is inmiddels, dat de krijgsdienst voor en na al, wat onder de eigenlijke Bataven mannelijk was, wegnam, en zulks dat volk derwijze dunde, dat er eindelijk van hetzelfde bijkans geen overblijffel op deszelfs dusgenoemd eiland gevonden werd, en Pasfau aan den Donau de eenige bekende plaats is, welke inwoners men uit dat volk voortgesproten mag rekenen.

Dus moet des Hoogleeraars *Vlaamsch-Bataafsch* van den aanvang des eersten tijdperks het in geen en deele tot aan het einde van dat tijdperk hebben kunnen uithouden, en bestond er, vooral bij den aanvang des tweeden tijdperks, in het tegenwoordige Vlaanderen en Holland geen zweemfel van de taal, welke de Vriezen, toen zij zich Zuidwaarts heen uitbreidden, volgens den Groningschen Hoogleeraar, merkelyk anders zouden hebben doen luiden, dan toen JULIUS CAESAR Vlaanderen overmeesterd en de Bataven aan zich verbonden had. De Vriezen vonden ten gezegden tijde, in het land der laatstgenoemden, van die taal geene meerdere overblijffelen, dan van het volk, dat dezelve er eenige eeuwen vroeger gesproken had; en dit volk was in deszelfs land, voor dat de Vriezen het bemagtigden, voor en na door andere volken vervangen geworden.

Naar onzen *Commentarius perpetuus in Julii Caesaris, Strabonis, Melae, Plinii, Taciti, Dionis, Ptolemaei, Zozimi, Ammiani, Eumenii, Sidonii Apollinaris, Eutropii, Gregorii Turonensis, Aimoini, aliorum historicorum, geographorum, rhetorum, poetarum, complurium tradita de rebus Belgicis, Batavicis, Frisicis, Sicambriticis, etc.* ontving, namelijk, het meer en meer van Bataven ontledigd land tuschen Rijn en Waal, onder bewilliging van Keizer PROBUS, nieuwe bewoners uit de Franken, Sakfen, Katten en andere Duitschers. CONSTANTIUS CHLORUS beteugelde wel vervolgens op het gewelddadigste de zeerooverijen, welke de Frankische en Sakkische bevolking van het gezegde land had aangevangen;

doch hij moet er echter een aantal Franken hebben laten voortwonen, die tot den stam der Saliers van den Ouden IJssel behoorden, en zich vervolgens door de Chamaven tot verhuizing naar Brabant gedwongen vonden. Hier werden zij op hunne ootmoedige bede door Keizer JULIANUS gelaten; offchoon hun naastvoorgaand verblijf door hem van de ongerechtigde indringers gezuiverd werd.

Daar kwamen er vervolgens meer en meer andere Franken met en benevens een aantal Wilten aan; en er grepen daaromstreeks voor en na menigvuldige andere verhuizingen plaats. Niet alleen hadden er zich onder Keizer PROBUS aan den Benedenrijn, waar diè rivier Noordwaarts aan begon te loopen, Katten gevestigd, maar ook in Zeeland. Hier waren er voorts een aantal Sueven aangekomen; en uit dit laatste volk en het Frankische hadden er zich velen in Brabant en Vlaanderen neder gezet. Er begaven zich een aantal Herulen, uit de omstreken van Rugen, en Warners naar het Oostvriefche Harlingerland, het Vriefche Harlingen, Harlinghem, of Oud Haarlem, Sasfenheim, Warmond, Warns bij Staveren, enz. Er sloegen zich aan het Vriefche Borndiep, omstreeks Engelum, Angelfaksen neder; en er staken van dit volk en het Vriefche welhaast zoo velen naar Engeland over, als reeds voorlang algemeen bekend was.

De Franken, die tot dus ver tusschen Rijn en Waal achtergebleven waren, volgden zekerlijk het voorbeeld der gene, die van over Rijn en Maas Brabant in rukten, of zich hier reeds bevonden. Allen

te zamen vereenigden zich met de meeste bewoners der Zuidelijke Nederlanden, om al dieper en dieper in Gallie door te dringen; waarheen de Romeinsche Koning van Soissons toen gewis de bezettingen der Romeinsche vestingen aan de Rijnmonden over zee ontbood, om zijne magt zoo veel doenlijk te versterken. Dus ontftonden er in de gewezenen landen der Belgen en Bataven eindeloos groote ledige plekken, welke in het laatstgenoemde land door de naburige Vriezen meer en meer aangevuld werden. Deze floegen zich er denkkelijk gansch vredig nevens de Wilten en verdere geringe overblijffels van de jongste bevolking neder. Eveneens gedroegen zij zich, onzes erachtens, in Zeeland en Vlaanderen ten Noorden van het Zwin, waarover hun gebied zich welhaast eveneens uitstreckte. De wijze, waarop hetzelfde zich over die landen uitbreidde, verschilt, onzes bedunkens, van den oorlogsdwang, welke die landen mettertijd onder de Frankische heerschappij bragt, veel meer, dan de Heer YPEY onderstelde.

Vergeefs poogde, onzes oordeels, de Hoogleraar, op pag. 152 en 153 uitdrukkelijk te bewijzen, dat er, toen de Franken Gallie vermeersterden, en het ontledigde tegenwoordige Holland, Zeeland, enz. aan de Vriezen geraakte, uit dezer midden ten hoogste slechts eenige weinigen naar die landen verhuisden. Neen, maar die landen werden voor verre weg het grootste gedeelte uit Vriesland bevolkt; en, toen de Franken ze vervolgens aan hun gebied hechtten, bleef de bevolking inmiddels dezelfde. Volk en Vorsten waren er, hoe veel hulde zij ook aan de Fran-

ken hadden te bewijzen, steeds Vriezen; uitgezonderd de gedoopte Normannen, die er eenigen tijd lang van wegens de Monarchen regeerden. De dusgenoemde Graven van Holland voerden geenen nderen titel, dan dien van *Graven der Vriezen*, tot dat de zoon van FLORIS I het *Holland* omstreeks Dordrecht, in 1077, met hulp van zijnen stiefvader ROBERT, wien men, om deszelfs huwelijk met de weduwe van FLORIS, den toenaam van *Vries* gaf, aan den Utrechtschen Bisfchop ontwong, en zich op de aanwinst van dat allergeweldigst over en weder betwiste oord derwijze verhief, dat hij zich *door Gods genade Graaf van Holland* begon te noemen; als wanneer men de landen ten Zuiden en Noorden van dat oord met de namen van *Zuid- en Noord-Holland* bestempelde; welk laatste hoofddeel van 's Graven land, zoo als een ieder weet, bij Vlaardingen, Schiedam; enz. aanving.

Waaruit kan dus de taal van dat land toch anders gefproten zijn, dan uit die der Vriezen, door wie hetzelfde toen reeds vijf eeuwen lang onafgebroken en genoegzaam uitsluitender wijze bewoond was geweest? Wat nu de reden aangaat, waarom wij het Saksisch evenwel ook tot de bestanddeelen van het Nederlandsch betrokken hebben, deze ligt in de bevolking van een groot deel van Vlaanderen en Brabant met Saksen, die door KAREL DEN GROOTEN uit hun eigen land naar die gewesten overgevoerd werden, welke toen meestal ledig lagen, en van hen eene taal ontvingen, die geweldig veel van het Vriesch had; alwaarom het Zuid-Nederlandsch, twee eeuwen

geleden en vroeger, zoo allersterkst met de taal der meeste Noordelijke provincien overeenkwam, als door het uitnemend werk van den Heer ΥΡΕΥ, en voorts ook door Mr. W. C. ACKERSDIJKS voortreffelijke *Aanmerkingen omtrent de Nederlandsche taal, bijzonder met betrekking tot de Zuidelijke provincien*, in het *Mengelw. der Vaderl. letteroef. voor 1816*, N°. 13, 14 en 15, voor een iegelijk allerklaarblijkelijkst is gemaakt.

Aanmerkingen, na welker overzigt menig een verbaasd zal hebben gestaan, zoo hij de volgende gezegden van den vaderlandlievenden Heer J. F. WILLEMS, *Over de Hollandsche en Vlaemsche schrijfwijzen van het Nederduitsch, Inleiding*, pag. 5 en 6, nopens de Vlaamsch sprekende Nederlanders las: „De meesten gelooven, dat hun het Hollandsch even vreemd zy, als het Hoogduitsch, of eenige andere aanverwante tael, schoon zy het eerste beter kunnen verstaen en het aennemelyker achten. Wat men eigenlijk *Nederduitsch* moet noemen, en hoe men eertijds, aen deze en gene zyde van Maes en Wael, dezelfde tael heeft kunnen spreken en schrijven, dit komt hun zeer duister voor. En geen wonder. Broeders, die zoo lang van elkander afgescheiden leefden; die eene hevige Staetsstorm uit een dreef; die een andere storm weer tot een brengt; ja, waerlijk, die hebben eenige moeite, om op den eersten opslag, in elkanders gelaet den familietrek te herkennen.”

Wij besluiten dit opstel met de volgende woorden uit hetzelfde werkje, pag. 7 en 8: „Aen het hof,

in de raedzael, bij de rechtbanken, overal, waer het de belangen van Nederlanders geldt, wordt nu wederom Nederlandsch gesproken en geschreven — met uitzondering alleen van dien kleinen uithoek onzes lands, in welken het Waelsch en het Hoogduitsch de Moedertael zyn gebleven. En ook daer zelfs begint men de tael van VONDEL en BILDERDYK met iever en goed gevolg aen te leeren en hoog te schatten; ook daer verspreidt het openbare onderwys, waerdoor ons vaderland boven vele andere landen zoo loffelijk uitmunt, als op een' vruchtbaren akker, de zaden van Nationaliteit en Zedeverbetering, die der toekomst heilryke vruchten beloven. Jammer nu, zoo twist of tweedracht hare verwoestende hand in het jonge plantsoen sloegen, en de opkomende bloei belovende kiem onderdrukten!"

E I N D E.

N A S C H R I F T.

Het aloude en latere misbruik van een naam, naar welken men het Nederduitsche *wijsgeer* gevormd heeft, maakt denzelfen in onze oogen zoo aantrekkelijk niet, als hij in die der schrijvers van *l'Hermitte en Belgique* is, door wie hij, in navolging van HOLBERG'S *dignus, dignus es intrare in nostro docto corpore!* zelfs aan een persoon gegeven wordt, dien men had behooren te ontzien; maar wij geloofden toch, wat wijlen Professor VAN SWINDEN ons leerde, dat woorden slechts middelen zijn, om iemands gedachten uit te drukken; en slaagde iemand nu hierin genoegzaam, dan jouwden wij hem nimmer uit, al zouden wij zijne gedachten merkelijk anders uitgedrukt hebben gehad, dan hij zulks deed.

Eindelijk konden wij ons evenwel niet weerhouden van nu en dan om den Spraakleeraar en Kortbegripschrijver te lagchen, wanneer zij ons het *surpe est doctori, etc.* voor den geest bragten; en, zie daar! de straf voor onzen moedwil bleef niet lang achter. Om ons eigen geschrijf zoo veel doenlijk tegen weërwraak van hunnen kant te beveiligen, dachten wij, bij de laatste correctie van het eerste vel druks, pag. 12, *reg. 12*, voor *mannen*, daar er welhaast een *'s mans* volgde, iets anders te moeten stellen. Inmiddels niet verder, dan tot J. VALCKENAER, terugziende, namen wij *volksmenners*, in plaats van *geleerden*, dat het eenige voegelijke woord zou zijn geweest.

Dit laatste bemerkten wij, zoo haast het te laat, en de revisie naar de verwijderde drukkerij afgezonden was; en die overijling baarde eene traagheid tot volgende veranderingen; uit hoofde van welke *horizon*, pag. 54. reg. 2. *horizon* gebleven is; dat wij kórtheidshalve aangegrepen hadden, daar wij ons de klanken der vokalen bij de beeldvorming, die zich (naar HARTMANN'S overfchoone ontwikkeling van al, wat tot ons denkvermogen betrekkelijk is) zoo vaak onder onze overwegingen mengt, als luchtbolletjes voorstelden, welke boven den kring stegen, dien wij met onze gedachten om de werkzaamheden der oogen van den E.... trokken, en bij den gemaakten haast om ons van dat beeldwerk te ontdoen, uit aanmerking van de kracht des Griekfchen woords, *horizon* waanden te mogen noemen.

Even ongepast, als dat woord, is voorts ook, pag. 45 reg. 18, *muzikant! rep uw vedel!* waarom trent eenige vooringenomenheid met een paar dichtregels van ons eigen maakfel ons voor een verkeerd gebruik van het werkwoord fchijnt te hebben verblind. Hadden wij: *rep uw ftrijkflok! rep uw handen!* of *roer uw vedel!* gefchreven, alles was wel geweest. Thans krimpen wij bij *rep uw vedel!* onder een derden geefelflag van de onverbiddelijke NE-MESIS voor ons euvelmoedig lagchen om des Spraakleeraars gezegden, waarmede onze opdragsbrief aanvangt, en om zoo vele andere.

Dit is
en de r
den was
volgend
zon, *p*
kórtheit
klankèn
(naar H
wat tot
onder
voorstel
met ons
van der
om ons
king val
waanden

Even
pag. 45
trent e
regels
gebruik
blind.
den! of
geweest
der een
MESIS v
leeraars
vangt,

